

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De staking, het closed shop en de inmenging der syndikaten in de onderneming ten opzichte van de rechtsverhoudingen in de ondernemingen

Het wordt nog algemeen aangenomen dat de rechtsverhoudingen in de onderneming zich beperken tot een dienstverhuuringskontraakt tussen de werkgever, fysieke of rechtspersoon, en ieder van de werknemers in persoon. De wetgeving op het arbeids- en bediendenkontraakt is hier en elders nog op dit stelsel gebaseerd. Nochtans komen in bijzondere wetten, reglementen en akkoorden en tevens in de werkelijke toestanden in de onderneming andere strekkingen tot uiting. Het blijkt dat in de onderneming niet meer alleen rechtsverhoudingen tussen de werkgever en iedere van de werknemers afzonderlijk bestaan, doch dat zich ook andere rechtsbanden in de onderneming ontwikkeld hebben.

Vermits het uiteindelijk menselijke verhoudingen in de onderneming betreft en in die betekenis de verhoudingen in de onderneming een universeel karakter hebben, kan op grond van wetgeving, reglementen en akkoorden betreffende de onderneming, in meerdere landen onderzocht worden of naast de eenvoudige principes van het dienstverhuuringskontraakt, zich in de onderneming geen andere rechtsverhoudingen ontwikkelen, die met de dag beter aan het licht komen.

In dit artikel wens ik dit onderzoek te doen op grond van de inmenging van de syndikaten in de onderneming en op grond van de staking en het closed shop.

I. De inmenging van de arbeiderssyndikaten in de onderneming.

Blumrosen A. — Les rapports collectifs du Travail. II Congrès international de droit social. Institut interuniversitaire de droit social. Bruxelles 1958. Monthly Labor Review, november 1954; juli 1955; juni 1957; oktober 1957. *Blanc-Jouvain*, Les rapports collectifs du Travail aux Etats-Unis, blz. 329. *Taylor A.*, Labor problems and labor law, blz. 428. Les négociations collectives B.I.T., blz. 22. *Dumoulin A.* Structures d'économie collective aux U.S.A., in Expériences 1957, nr. 3, blz. 239.

De Verenigde Staten

In de Verenigde Staten is de inmenging van het union d.w.z. het arbeiderssyndikaat, in de onderneming wel het meest typisch. Daarom behandel ik hoofdzakelijk de toestand in de Verenigde Staten om daarna alleen naar bijzonderheden in andere landen te verwijzen.

Groei van de syndikaten

De 19e eeuwse toestanden in de ondernemingen in de Verenigde Staten worden kernachtig uitgedrukt door *A. Blumrosen* waar hij schrijft : « The notion of liberty of contract held that man was properly an acquisitive animal, free to gain material advantage by private bargain, subject to minimal restraints over the manner of achieving that advantage... The employer's liberty of contract and exclusive control of facilities enabled him to keep troublesome elements out of employment by the device of the at-will contract, and, later, the contract whereby the employee agreed not to become or remain a member of a union during employment...

Labor organizations were, in the early 19th century condemned as criminal, and when this taint fell away, the courts began to enjoin employee action such as picketing often in summary proceedings without notice.

Both the means used and the objects sought by collective employee actions were subject to judicial scrutiny. Such action was viewed as a privilege to inflict harm on others, subject to limitations whenever the employees could not show adequate justification, rather than as a right of the employees, subject only to limitation if abuse was shown. The right to strike was never put on an absolute constitutional footing, free from legislative or judicial restraint.

Workers were unable to turn effectively to the legislature for protection against what they considered to be employer abuses, for such legislation would have interfered with the constitutionally protected freedom of contract (1). »

De eerste wereldoorlog en de economische crisis van de dertiger jaren zijn een grote stoot voor de sociale vooruitgang.

De Norris-La Guardia Act van 1932 beperkt de bevoegdheid van de federale rechtbanken, die maatregelen nemen tegen de stakings-piketten en deze zelfs verbieden.

De Wagner-Act van 1935 stimuleert de groei van de arbeidersorganisaties. Het doel van de wet is tegenover de economische macht van de werkgever, een evenwichtsfactor te stellen, even machtig en van dezelfde

waarde, die op gelijke voet met de werkgever kan onderhandelen voor het afsluiten van kollektieve arbeidskontrakten.

De Wagner-Act bepaalt in paragraaf 7: Employees shall have the right to self-organisation, to form, join, or assist labor organisation, to bargain collectively through representatives of their own choosing, and to engage in concerted activities for the purpose of collective bargaining or other mutual aid or protection.»

Bij de Wagner-Act wordt een administratief rechtscollege, de National Labor Relations Board (N.L.R.B.) opgericht, als instrument om het afsluiten van kollektieve arbeidskontrakten te bevorderen. De kollektieve arbeidskontrakten kunnen aan de N.L.R.B. onderworpen worden, die onderzoekt of het kollektief kontrakt met de federale wetgeving strookt.

De N.L.R.B. houdt ook toezicht over de toepassing van de wetgeving op de betrekkingen tussen de arbeidersorganisaties, d.w.z. de unions, en de werkgevers.

In 1947 verschijnt de Taft-Hartley Act. Hij organiseert de syndicale actie, doch de rechten die de union's verworven hebben bij de Wagner-Act blijven gewaarborgd. De Taft-Hartley Act bekrachtigt b.v. de N.L.R.B. in zijn bevoegdheid.

Het is van belang hier onmiddellijk de aandacht er op te vestigen dat de syndikale organisatie in de Verenigde Staten, niet dezelfde is als in de landen van West-Europa. De arbeiderssyndikaten bestaan in de Verenigde Staten vooral op het ondernemingsvlak en zijn in de onderneming georganiseerd.

De lokale unions ook « locals » genoemd zijn meestal aangesloten bij nationale organisaties die al de arbeiders van een beroep verenigen of nationale organisaties die al de arbeiders van een bepaalde nijverheidstak verenigen. Het overgroot deel van deze nationale organisaties zijn op hun beurt aangesloten bij één nationale federatie de A.F.L. - C.I.O. (American Federation of Labor — Congres of Industrial Organisation) de twee grootste syndikale federaties die thans samengesmolten zijn (2).

Maar de locals zijn veel onafhankelijker ten opzichte van de nationale organisaties dan de vakverenigingen ten opzichte van de centrales en de interprofessionele verbonden in de Westeuropese landen.

De vrijheid van vereniging

De arbeiders van de onderneming zijn in principe vrij bij een syndicaat, een « union », aan te sluiten. Indien zij bij een union willen aansluiten, hebben zij de keuze van syndicaat d.w.z. dat meerdere « unions » in de onderneming mogen en kunnen bestaan. Doch al de arbeiders van de onderneming beslissen bij geheime stemming en bij meerderheid van stemmen welk union al de arbeiders van de onderneming bij de werkgever vertegenwoordigt. Het verkozen union noemt « the bargaining-union ». Het vertegenwoordigt de arbeiders gewoonlijk voor de duur dat het een kollektief kontrakt met de werkgever heeft afgesloten en dit is meestal twee tot drie jaar.

De syndikaten hebben destijds aangedrongen opdat al de werknemers van de onderneming bij het bargaining-union zouden aangesloten zijn, om de positie van het union ten opzichte van de werkgever te versterken en ook omdat, volgens hen, al de werknemers moeten bijdragen in de kosten van het union, daar het syndikaat al de arbeiders vertegenwoordigt.

Zo komt in 1935 de Wagner-Act tot stand die het

« Closed shop » erkent d.w.z. de onderneming waar alleen leden aangesloten bij het bargaining-union, door de werkgever mogen aangeworven worden.

De Taft-Hartley act verbiedt in 1947 het « closed shop ». De wet laat nochtans het zogenaamde « union shop » toe d.w.z. dat de werkgever de werknemers mag aanwerven die hij wil, doch elke aangeworven werknemer moet binnen de dertig dagen aansluiten bij het erkende union (3). Doch de Taft-Hartley act laat aan de verscheidene States ook toe grotere beperkingen te maken. Aldus hebben een aantal states « right-to-work » wetten uitgevaardigd, waarbij elke vorm van verplichte aansluiting bij een union verboden wordt. (4)

Het bargaining union

Indien de werkgevers vóór de Wagner-act met elk van de werknemers afzonderlijk onderhandelen over hun arbeidsvoorwaarden, worden zij bij deze act verplicht met het union te onderhandelen, dat de arbeiders in de onderneming vertegenwoordigt. Art. 9a van de wet bepaalt dat de vertegenwoordigers van de arbeiders, die verkozen zijn door de meerderheid van de werknemers van een technische bedrijfseenheid, de uitsluitende vertegenwoordigers zijn van al de werknemers van deze bedrijfseenheid, om de onderhandelingen op het kollektief plan te voeren met de werkgever, betreffende de lonen, de arbeidsduur en andere arbeidsvoorwaarden.

Blanc-Jowain schrijft hieromtrent « ce texte pose d'une manière certaine le principe d'un représentant unique et majoritaire, ayant seul pouvoir de représenter l'ensemble des salariés au sein de chaque unité appropriée aux fins de négociations » (5).

En Blumrosen schrijft: The obligation to bargain is enforceable by national labor relations board orders, and where the employer refuses to recognize the union which represents the majority of his employees, strikes and picketing to compel recognition are lawful in most jurisdictions... He (the employer) may not deal directly with the employees in establishing or changing employment conditions and may not undercut the authority of the union. » (6)

Het komt ook goed tot uiting in de rechtspraak dat het bargaining-union al de arbeiders van de onderneming vertegenwoordigt, ook de arbeiders die bij geen union aangesloten zijn of bij een ander dan het bargaining-union verenigd zijn.

Een Hof van Rhode Island besliste dat een werknemer die niet deelnam aan een staking en die geen lid was van het union, ook uitgesloten was van de bijzondere vergoedingen, zoals de werknemers die in staking gegaan waren en leden waren van het union. Het Hof besliste dat deze werknemer: « directly interested in the labor dispute which caused the stoppage of work. The union was the agent of all employees and the claimant would be favorably or adversely affected by the outcome of the strike with respect to wages, hours or conditions of work.

A person is « directly interested » in a dispute, when his wages, hours, or conditions of work will be affected favorably or adversely by the outcome, and it is of no consequence that the person is not a member of the union conducting the strike or that he may not be in sympathy with its purposes » (7).

Een werkgever had onderhandeld voor de arbeidsvoorwaarden met een zogenaamd « shop-committee » dat de werknemers vertegenwoordigde in de onderneming. Het kontrakt nam een einde, doch intussen had zich in de onderneming een union gevormd, dat de

meerderheid van de werknemers vertegenwoordigde. De werkgever weigerde te onderhandelen met het union en onderhandelde opnieuw met het bestaande « shop-committee ». De N.L.R.B. besliste dat « the employer has an obligation to honour the request of the union to bargain unless he in good faith doubts its majority, and he had given no evidence of doing so ». (8)

Bij de onderhandelingen besliste een union een laatste voorstel van de werkgever te verwerpen en in staking te gaan. De werkgever deelde aan al de werknemers de tekst van zijn laatste voorstel bij de onderhandelingen mede en vroeg hen te antwoorden of zij met zijn voorstel of met de staking instemden. De N.L.R.B. besliste « that an employer may inform employees of the status of negotiations with the union... But in this instance the employer asked the employees themselves to indicate their acceptance or rejection of the final offer which the union's membership had rejected. By this dealing directly with the employees, he bypassed the exclusive bargaining representative » (9).

Een union met wie een werkgever een kontrakt afgesloten had, verkreeg het merendeel van de aandelen in een vennootschap die dezelfde nijverheid voerde als de werkgever; het union controleerde en bestuurd werkelijk de andere vennootschap. De werkgever weigerde vanaf dit ogenblik verder te onderhandelen met het union. De scheidsrechter besliste in deze omstandigheden nog dat de werkgever verplicht was met het union te onderhandelen, maar de N.L.R.B. hervormde de beslissing en zegde dat de werkgever in deze omstandigheden niet verder met het union moest onderhandelen (10).

Om maar een voorbeeld van bargaining union te geven vermelden wij de kollektieve overeenkomst van 8 november 1949 aangegaan tussen the Textile workers union of America en de American velvet company. Het eerste artikel van de kollektieve overeenkomst bepaalt: « l'employeur reconnaît que le syndicat pré-nommé est le représentant unique et exclusif de tous les ouvriers de la production et de l'entretien et ce pour l'objet de cette convention collective: conditions de salaires, heures de travail et conditions d'emploi ». (11)

De werkgever is verplicht met het bargaining union te onderhandelen om een kollektief kontrakt af te sluiten omtrent de bestanddelen van het loon, de uitkering van het loon, de arbeidsuren, de arbeidsvoorwaarden met betrekking tot de gezondheid en de veiligheid van de arbeiders, de verlofdagen, de vakante plaatsen, de anciënniteitsregelen, de redenen van afdanking, de tuchtproceduur, de overuren, de vergoeding bij willekeurige wegzending, de verzekering bij ongevallen, de pensioenregeling, enz. (12)

De unions hebben nog niet gevraagd mede te beslissen over de producten die zullen gefabriceerd worden in de onderneming, doch zij vragen reeds een akkoord met de werkgever over de productiemethodes, de productiviteit van de werknemers enz.

Indien de werkgever zijn onderneming elders wil vestigen moet hij onderhandelen met het union om akkoord te komen over de voorwaarden waarin de verplaatsing van de onderneming kan gebeuren.

Andere landen

De Duitse wet van 21 mei 1951 op het medebeheer van de werknemers in de mijnondernemingen en de ijzer- en staalindustrie bepaalt dat de raad van beheer van deze ondernemingen moet samengesteld zijn uit vier leden vertegenwoordigers van de aandeelhouders, vier leden vertegenwoordigers van de werknemers en

een bijgevoegd lid. Twee leden vertegenwoordigers van de werknemers worden door de syndikaten voorgedragen na ruggespraak met de ondernemingsraad. De raad van beheer heeft de gewone bevoegdheid van de raden van beheer van de naamloze vennootschappen.

De inmenging van de arbeiderssyndikaten in de onderneming heeft in dit geval zelfs betrekking op het beheer van de onderneming.

In Luxemburg en Italië kunnen de syndikaten, naast niet gesyndikeerde arbeiders ook kandidatenlijsten voor de ondernemingsraden voordragen. Hetzelfde kan gebeuren in Nederland en Frankrijk.

In België worden de kandidaten voor de ondernemingsraden voorgedragen door de meest representatieve organisaties van arbeiders..

Na langdurige onderhandelingen tusschen de werkgevers- en de arbeiderssyndikaten in de Belgische gas- en electriciteitsnijverheid, werd tussen beide partijen een protokol aangenomen op 1 januari 1960, dat de sociale rust in de sector gas-electriciteit moet verzekeren, door de arbeiders deelachtig te maken aan de welvaart van de onderneming.

Ter gelegenheid van het protokol werd een memorandum door de arbeiderssyndikaten opgesteld, dat aan de patronale afvaardiging werd overgemaakt. Punt twee van dit memorandum vermeldt « Bij het nastreven van dit vooruitstrevend sociaal doel (namelijk de arbeiders deelachtig maken aan de welvaart van de onderneming) is naast de werkegever een zeer belangrijke rol toegewezen aan de representatieve vakbonden, die partij zijn bij de overeenkomst. »

« Het is hierbij van het grootste belang dat de vakbondafgevaardigden zowel op bedrijfsplan als op het plan van de onderneming volwaardige gesprekspartners zouden zijn van de werkgever (13)... »

Wat Rusland aangaat hebben in 1917 de fabrieksoviets d.w.z. de raden van arbeiders van de fabrieken, de leiding genomen van de revolutionnaire beweging. De fabrieksoviets spelen een politieke rol tijdens en na de revolutie, maar zij blijven hun rol in de onderneming ook vervullen; zij nemen zelfs de plaats in van de patroons waar deze verdwenen zijn, en organiseren de hervatting van het werk in de onderneming. De patroons kunnen dan alleen terugkeren met de toelating van het soviet der onderneming.

De regering tracht de nieuwe toestanden te reglementeren door het decreet van 17 november 1917 en de Instructie van 15 december van hetzelfde jaar. In deze teksten wordt aan de soviets o.m. de reglementering van de arbeidsvoorwaarden en van de lonen opgedragen, alsook de vaststelling van het aantal arbeiders van de onderneming, de keuze van het aalaam en het materiaal dat gebruikt wordt en de keuze van de nodige grondstoffen voor de fabricage. Maar het bestuur en de werking van de onderneming wordt aan de zorgen van de eigenaar overgelaten die ervoor verantwoordelijk wordt gesteld.

Een decreet van 20 juni 1919 bepaalt dat de fabrieksoviets in de schoot van de onderneming, de organen zijn van het syndikaat, wiens beslissingen zij moeten uitvoeren of doen uitvoeren in de onderneming.

De syndikaten kunnen tijdens deze periode en zo wat tot 1928 vergeleken worden met de syndikaten van de westerse landen; de aansluiting bij het syndikaat is vrij; zij trachten kollektieve overeenkomsten af te sluiten, enz...

Aan het hoofd van een onderneming staat sinds 1928 een soort driemanschap: de directeur; de secretaris van de cel der kommunistische partij in de onderneming en de voorzitter van het syndikaal comité van de onderneming.

Een wet van 1933 reorganiseert de syndikaten en de fabrieksoviets. De syndikale organisaties worden in het staatsapparaat opgenomen. Het fabrieksoviet wordt in de onderneming het primair orgaan van de syndikale organisatie.

Op economisch gebied wordt de onderneming bestuurd door een directeur die volledig onafhankelijk is van het personeel en die alleen van zijn hiërarchische overheid in het staatsbestuur afhangt. Het soviet heeft bijgevolg geen bevoegdheid meer op het economisch plan in de onderneming.

Op technisch gebied moet het soviet zijn medewerking verlenen om de rendabiliteit van de onderneming op te drijven; het mag raad geven wat de technische problemen aangaat.

Op sociaal gebied vertegenwoordigt het soviet de arbeiders bij het bestuur van de onderneming en bij de openbare besturen. In samenwerking met de arbeidsinspecteur controleert het soviet de uitvoering van de wetten op de arbeidsbescherming, op de sociale verzekeringen, de arbeidsongevallen, enz.

* * *

Wanneer een arbeidersvereniging, die de meerderheid der werknemers vertegenwoordigt in de onderneming, al de arbeiders der onderneming representeert, ook de werknemers die lid zijn van een ander syndikaat en deze die niet gesyndikeerd zijn, is dit op zich zelf reeds een bewijs dat er rechtsbanden bestaan tussen de werknemers onderling in de onderneming.

Indien deze vertegenwoordigende arbeidersvereniging met de werkgever kollektieve overeenkomsten afsluit omtrent de meest uiteenlopende arbeidsvoorwaarden en al de arbeiders der onderneming aan deze arbeidsvoorwaarden onderworpen zijn, getuigt dit eens te meer dat er rechtsverhoudingen bestaan tussen de werknemers van de onderneming.

Wanneer de werkgever, fysieke of rechtspersoon, verplicht is kollektieve akkoorden af te sluiten met de vertegenwoordigende arbeidersvereniging over de arbeidsvoorwaarden in de onderneming en van deze arbeidsvoorwaarden niet mag afwijken in individuele arbeidsovereenkomsten, is het klaar dat de rechtstatus van een dienstverhuuringskontraakt tussen de werkgever en iedere werknemer afzonderlijk niet meer volstaat, om deze rechtsverhoudingen tussen werkgever en werknemers uit te leggen.

II. De staking

De Hulster, Le droit de grève, blz. 74. Durand P., Le nouveau droit jurisprudentiel de la grève. Droit social 1951, blz. 523. Durand P., Le régime juridique de la grève politique. Droit social 1953, blz. 22. Durand P., Fin d'une controverse — les effets de la grève sur le contrat de travail — Droit social 1950, blz. 118.

Verrechtvaardiging van de staking.

Met de literatuur die bestaat omtrent de staking kan reeds een ganse bibliotheek gevuld worden. Noodgedwongen moet men zich beperken. Ik behandel alleen de staking binnen het kader van het opzet van dit artikel: er bestaan andere rechtstoestanden in de onderneming dan een zuiver dienstverhuuringskontraakt tussen de werkgever en ieder van de werknemers.

Het recht te staken is in Frankrijk in de Préambule van de Constitutie van 27 oktober 1946 geschreven: Tout homme peut défendre ses droits et ses intérêts par l'action syndicale et adhérer au syndicat de son choix... Le droit de grève s'exerce dans le cadre des lois qui le réglementent.

Het Franse Hof van Cassatie oordeelt dat « la grève est devenue une modalité de la défense des intérêts professionnels reconnue par la constitution... » (14)

In de grondwet van de verscheidene Duitse deelstaten is het stakingsrecht ook geschreven. Artikel 18 van het Verfassungsgesetz van Berlijn van 1 september 1950 bijvoorbeeld bepaalt kortweg « Das Streikrecht ist gewährleistet ».

De Labor-Management Relations Act van 1947 in de Verenigde Staten erkent in sectie 8 ook het stakingsrecht (15).

In een voetnota bij een vonnis verschenen in het tijdschrift « Droit Social » (16) schrijft *Paul Durand*: « Le droit de grève est caractérisé par sa finalité: la défense d'intérêts professionnels. Ce droit ne peut être détourné de sa fin et la grève de caractère politique présente un caractère illicite. La Cour Supérieure d'arbitrage posa cette règle au lendemain de la grève du 30 novembre 1938: « Un tel mouvement, étranger à toute revendication professionnelle, porte abusivement atteinte aux droits que les travailleurs tiennent du contrat de travail. En raison de la gravité de cette atteinte, les décisions des entreprises portant refus de réembauchage des ouvriers ayant pris part à un tel mouvement n'avait rien de critiquable, ni d'excessif ».

Durand verrechtvaardigt de staking op grond van de verdediging van de beroepsbelangen. Het is klaar dat *Durand* de verdediging van de beroepsbelangen van de groep bedoelt en niet de verdediging van de beroepsbelangen van een individuele arbeider. De arbeiders genieten wel individueel van de voordelen die door de staking bekomen worden, maar de staking wordt niet gevoerd in het belang van een of meer individuele arbeiders, doch om de belangen van gans de groep te verdedigen of te vrijwaren. Een staking kan wel uitbreken ter gelegenheid van de miskennen van de rechten van een arbeider, maar zij wordt gevoerd opdat nu of later de groep het lot van deze arbeider niet zou ondergaan.

Dat gans de groep arbeiders, b.v. al de arbeiders van de onderneming of van een afdeling van de onderneming, of al de arbeiders aangesloten bij een syndikaat bij de staking betrokken zijn, komt goed tot uiting in een beslissing van een National Labor relations Board in de Verenigde Staten. Een union had een staking uitgeroepen in strijd met de bepalingen van de kollektieve overeenkomst. De werkgever dankte al de leden van het union af, ook deze die niet effectief aan de staking deelgenomen hadden. De N.L.R.B. stelde de werkgever in het gelijk en bekrachtigde ook de afdanking van al de arbeiders union-leden, die niet effectief deelgenomen hadden aan de staking. De commentator van de beslissing is the Monthly Labor Review (17) geeft de volgende uitleg hieromtrent: « In so doing, the Board noted that the employees were members of a strong and militant union, capable of disciplining its members, and applied a theory of « constructive participation » in the strike to all the union members. It placed upon those members who did not physically participate, a duty to disavow positively the unlawful acts of their bargaining representative or suffer the consequence ».

In Duitsland treedt het groepskarakter van de

staking nog duidelijker naar voren. Het recht te staken wordt er ook gebaseerd op de verdediging van de beroepsbelangen maar tevens op het recht van vereniging.

Het Arbeitsgericht van Göttingen (18) oordeelde dat de staking is: «eine anerkannte und zulässige Kollektivmaszname zur Neugestaltung und Verbesserung der Arbeitsbedingungen. Eine Kündigung des Arbeitsverhältnisses von seiten des Arbeitnehmers sei nicht erforderlich, da der Arbeitnehmer nicht als Partei des Arbeitsvertrages handelnd in Erscheinung trete, sondern als Glied eines Kollektives, das vom Gesetzgeber ermächtigt sei, Recht zu setzen. Streich und Aussperrung seien als Masznamen im Arbeitskampf verfassungsrechtlich gebilligt worden. Eine fristlose Aufkündigung des Arbeitsverhältnisses von seiten des Arbeitgebers wegen dieses Tätigwerdens des einzelnen Arbeitnehmers als Glied des Kollektives ist auf Grund der wiedergegebenen Erwägungen nicht für berechtigt.»

Het Landesarbeitsgericht Bayern trof de volgende beslissing (19): «Beim Arbeitskampfrecht im Sinn des Streichrechts aus art. 9 abs. 3 Grundgesetz handelt es sich um ein Verfassungsrecht das dem, durch diesen Artikel, verfassungsrechtlich gewährten Grundrecht der Koalitionsfreiheit immanent ist. Damit ist das Arbeitskampfrecht ein natürliches integrierendes und dem Art. 9 abs. 3 G.G. immanentes Recht, für dessen Gültigkeit es keiner besonderen Gewährleistung bedarf, das vielmehr durch das Koalitionsrecht selbst schon begründet ist. In diesem Sinn ist der Arbeitskampf ein ordnendes Grundprinzip in der derzeitigen Rechts- und Wirtschaftsverfassung. Wenn die Rechtsordnung des Arbeitsrechts den Arbeitskampf nicht entbehren kann und den Sozialpartnern in der Sozialen Selbstverwaltung die pflicht auferlegt wird einzeln und in ihrer Gesamtheit für eine möglichst vollkommene Verwirklichung der ihnen aufgefallenen Verpflichtungen zu sorgen, dann geht es nicht an, diese Ordnungspflicht auf den einzelnen Arbeitnehmer mit der landläufigen Begründung abzuwälzen, dass der Arbeitnehmer individualrechtlich rechtswidrig handle, wenn er am Arbeitskampf teilnehme. Denn der Arbeitnehmer tritt hier nicht handelnd als Partei des einzelnen Arbeitsvertrags auf, sondern als Glied des Kollektivs, das vom Verfassungsgesetzgeber ermächtigt is. In diesem Sinn ist der Satz anzuerkennen, dass im Rechtsbild des Arbeitsrechts, Kollektivrecht nicht nur Individualrecht beeinflusst sondern primär vor diesem stehen kann.»

* * *

De staking wordt bijgevolg verrechtvaardigd op grond van de verdediging der beroepsbelangen van de groep, en op grond van het recht van vereniging voor de groep. Bij de verdediging van de staking komt telkens de groepsgedachte op de voorgrond.

Werkelijk, het is niet de enkeling, de individuele arbeider die ageert voor zijn persoonlijk belang, het is het individu, als lid van de groep, dat in de staking optreedt voor de vrijwaring van de belangen van de groep, waarbij zijn persoonlijke belangen kunnen gediend zijn.

Wanneer de arbeider staakt stelt hij die handeling bijgevolg niet in het kader van een individueel arbeidskontraakt, maar als lid van een groep die arbeidsvoorwaarden wil opeisen of vrijwaren voor de groep. Bij de staking treedt een groep op die arbeidsvoorwaarden opeist voor de groep, waarbij in sommige gevallen zelfs individuele belangen kunnen opgeofferd worden. Integendeel van een eenvoudig dienstver-

huringskontraakt tussen de werkgever en ieder werknemer afzonderlijk, ontstaan rechtsverhoudingen tussen de werkgever en de arbeidsgroep.

De staking is daarbij zeer kenmerkend van de beweging onder de arbeiders om meer en meer een gezamenlijke wil tot uiting te brengen bij de onderhandelingen en de beslissingen omtrent de arbeidsvoorwaarden. Waarom? Omdat de arbeiders gelijkwaardige en gemene rechten te verdedigen hebben in de onderneming.

De bescherming van de onderneming.

Indien de staking algemeen erkend wordt als een adequaat en noodzakelijk middel van de groep om zijn rechten te verdedigen en aldus verrechtvaardigd wordt, moet men terzelfdertijd vaststellen dat ook algemeen aangenomen wordt dat de onderneming in geval van staking moet beveiligd en beschermd worden.

Het Landesarbeitsgericht Bremen (20) besliste dat: «Streichpropaganda innerhalb des Betriebes durch streichende Arbeitnehmer stellt keine erlaubte und von der Rechtsordnung gebilligte Streichmasznahme dar.

Streichende Arbeiter, die die Betriebsräume trotz Aufforderung nicht verlassen, machen sich des Hausfriedensbruch schuldig. Streichende Arbeitnehmer, die innerhalb der Betriebsstätte dort tätige Betriebsangehörige zur fristlosen Arbeitsniederlegung zu verleiten versuchen, erfüllen damit den Tatbestand des Par 123 Ziffer 7 G.O. Sind sie zu diesem Zweck vorher widerrechtlich in die Betriebsräume eingedrungen oder weigern sie sich trotz mehrfacher Aufforderung, die Betriebsräume zur verlassen, so erfüllt dieses Verhalten weiterhin den Tatbestand des Par 123 Ziffer 3 G.O.»

De burgerlijke rechtbank van Versailles (21) besliste dat: «L'occupation des locaux d'une usine par le personnel en grève, soit pour en interdire l'accès aux non-grévistes pendant les heures de travail, soit pour empêcher la direction d'exercer son activité et d'utiliser les lieux destinés au fonctionnement de l'entreprise, constitue une voie de fait portant une atteinte grave et manifeste, soit au droit de libre disposition de ses biens par le propriétaire, soit à la liberté du travail figurant elle aussi parmi les principes fondamentaux consacrés par les lois de la République».

De theologische commissie van Lyon komt, betreffende het stakingsrecht, tot het besluit dat «men een moreel fundamenteel niet kan ontzeggen aan het recht tot de professionele staking». Maar de commissie is daarbij van oordeel dat het recht niet absoluut is en dat het o.m. «kan gebruikt worden ter verdediging van de kontrakten of ter ondersteuning van een redelijk gefundeerde eis, verenigbaar met het algemeen welzijn en met het welzijn van de onderneming (22).

* * *

Bij staking wordt, vooral in Duitsland, aan de arbeiders verboden handelingen te stellen waarbij de onderneming schade lijdt, opdat de fabriek, tijdens een gedeeltelijke staking op gang moet kunnen gehouden worden en na een volledige staking onmiddellijk terug op gang moet kunnen gebracht worden.

Er wordt bijgevolg erkend dat de arbeiders verplichtingen hebben ten opzichte van de fabriek, dat er rechtsverhoudingen tussen de werknemer en de onderneming als zodanig bestaan.

III. Het Closed Shop

The economic principles Commission of the national association of manufacturers. — The American individual enterprise system, Volum I, blz. 192; *Taylor A.*, Labor problems and Labor Law, blz. 286; Labor Management Negotiations during 1952; Monthly Labor Review, april 1953, blz. 384; *Samuels*, The Law of Trade Union, blz. 26; *Wahne*, Les relations entre patrons et ouvriers dans l'Angleterre d'aujourd'hui, blz. 74, blz. 97; *Schweingruber E.*, Entwicklungstendenzen in der Praxis des Gesamtarbeitsvertrages, blz. 34.

Een «closed shop» in de Verenigde Staten, is een onderneming waar de werknemers alleen aangeworven worden wanneer zij lid zijn of worden van het syndikaat dat door de onderneming erkend is.

Er bestaan varianten van het closed shop.

— Het «preferential shop» waar de werkgever akkoord gaat al de plaatsen die openvallen te laten bezetten door leden van het erkend syndikaat, wanneer dit geschikte personen kan voorstellen. Het «Union shop» of «the closed shop with the open union», waar niet gesyndikeerden kunnen aangeworven worden op voorwaarde dat zij binnen een bepaalde tijd bij het syndikaat aansluiten.

— «The closed shop whit the closed union» is de onderneming waar alleen werknemers, die bij het erkende union aangesloten zijn, kunnen aangeworven worden, zelfs wanneer bij het union geen geschikt personeel voor de onderneming aangesloten is.

— Het «check-off shop» waar de werkgever op zich neemt de syndikale bijdrage van het loon af te houden en aan het erkend syndikaat over te maken.

— Het «maintenance of membership» of het «Union Security» akkoord waar de werkgever aanvaardt de werknemers af te danken op verzoek van het union, wanneer zij hun syndikale verplichtingen niet nakomen.

— Het «agency shop», waar de werknemers van een onderneming verplicht worden bijdragen voor het union te betalen, maar niet verplicht zijn bij het union aan te sluiten.

Het «anti-union shop» is de tegenvoeter van het «closed shop». In de anti-union onderneming worden geen gesyndikeerde werknemers aanvaard en indien een werknemer zich bij een syndikaat aansluit wordt hij afgedankt.

Het kollektief kontrakt van 8 november 1949 afgesloten tussen the Textile workers union of America en de American velvet company vermeldt in artt. 1 en 2: «Conformément aux stipulations du labor-management relations act de 1947, les parties conviennent ce qui suit: „Tout travailleur actuel sera tenu de rejoindre les rangs du syndicat endéans les 30 jours de son embauchage et restera membre du syndicat comme condition de son emploi”.

» La société accepte de déduire chaque semaine du salaire de chaque travailleur, le montant des cotisations syndicales et des droits d'entrée fixés conformément au statut du syndicat. Le montant total ainsi déduit durant un mois sera remis au syndicat ou à son délégué endéans les 10 premiers jours du mois suivant. » (23)

In het kollektief kontrakt van 1952 tussen de United Steelworkers of America (C.I.O.) en de ondernemers in de staalnijverheid wordt een «closed shop» voorzien bij de volgende bepaling: «All employees who on the date of this agreement are members of the union in good standing in accordance with its constitution and by-law and all employees who shall become members after that date shall, as a condition of employment, maintain their membership

in the union in good standing for the duration of this agreement. » (24)

Een vereniging van schippers had zich verbonden alleen werknemers aan te werven die gesyndikeerd waren bij de union's die van de National Maritime Board afhingen. Een lid van een union dat niet afhing van de National Maritime Board werd werk geweigerd en hij stelde een verhaal in. *Samuels* haalt in zijn werk «The law of Trade Union» de beslissing van het Hof aan (25): «For many years no one has questioned the right of a Trade Union to insist, if they are strong enough to do so, under penalty of a strike, that an employer or a group of employers shall employ none but members of the Trade Union. And the result of any such effective combination of workmen has, of course, been to impose on the other workmen in the trade the necessity of joining the Union as a condition of obtaining employment. Here the employers, instead of being forced against their will into employing union men only, have recognised that advantages may arise from adopting such a course voluntarily, and have accordingly made an agreement with the Trade Union to that effect. The incidental result to the other workmen in the trade is the same as if the employers had yielded against their will instead of agreeing voluntarily. But workmen who are unwilling to join the Trade Union have no greater reason to complain of a violation of legal rights in the second case than in the first. »

Een spoorwegaarbeider werkte in een onderneming waar een «union shop»-kontrakt bestond. Hij weigerde op grond van godsdienstige overwegingen bijdragen te betalen voor een fonds voor union-leden die gepensioneerd waren. Het U.S. Court of Appeals besliste in dit geval (26): «That the first amendment to the Federal Constitution, which guarantees freedom of religion, does not make it unlawful for a union to exercise the strongest kind of economic sanctions upon the railways not to employ a man unless he will join a union. »

In het closed shop kan het Union soms de wegzending eisen van werknemers die hun bijdragen voor het Union niet meer betalen (27). Het gaat zover dat in een onderneming het Union aan de werknemers mededeelde dat de arbeiders die in de loop van de maand hun bijdrage niet zouden betalen een boete van een dollar zouden oplopen en dat de werknemers die meer dan twee maanden zouden wachten met hun bijdrage, weggezonden zouden worden van de onderneming. Een paar maanden later riep de kasmeester van dat Union de werkgever eenvoudig aan de telefoon en vroeg elf werknemers weg te zenden omdat zij hun bijdragen niet betaald hadden. De werkgever volgde de eis op. In dit geval nochtans meende de National Labor Relation Board dat in het kontrakt niets voorzien was over de laattijdige betaling van de bijdrage noch over boeten en dat geen werknemer mocht weggezonden worden van zohast hij zijn bijdrage, ook al was het laattijdig, betaald had (28).

Een wet van 1927 verbiedt in *Engeland* aan de openbare diensten en aan de aannemers wie de uitvoering van openbare werken toegewezen wordt, van hun werknemers te eisen dat zij bij een syndikaat aangesloten zouden zijn.

In 1945 wordt deze wet afgeschaft. Van nu af mogen de openbare diensten en de aannemers van openbare werken eisen dat hun werknemers de aansluiting bij een syndikaat zijn. Sinds 1933 zijn de bovengrondse transportdiensten van de Londense agglomeratie ge-

groepeerd in een openbare dienst, de London Passenger Transport Board (L.P.T.B.). Deze dienst laat op 27 mei 1946 aan 12 werknemers van de transportdienst weten dat zij het werk moeten neerleggen omdat zij lid zijn van de «National Passenger Workers Union», een onafhankelijk syndikaat en hun medearbeiders, leden van de «Transport and General Workers Union» daarom weigeren verder met hen te arbeiden. Einde augustus stelt de L.P.T.B. al zijn werknemers voor de keuze, ofwel lid te worden van de Transport and General Workers Union ofwel ontslagen te worden.

De gemeenteraad van Willesden, een stad die deel uitmaakt van de Londense grote agglomeratie, verwittigt de personeelsleden van het gemeentelijk hospitaal en de materniteit dat zij voor een vastgestelde datum bij een syndikaat van zijn keuze moeten aansluiten, zoniet zouden zij op dezelfde datum afgedankt worden. De verpleegsters en vroedvrouwen weigeren bij het syndikaat aan te sluiten zeggend dat zij lid zijn van de Koninklijke Vereniging van Verpleegsters of de Koninklijke Vereniging van Vroedvrouwen. Een aantal verplegers die deel uitmaken van de Confrerie der Broeders van Plymouth (Plymouth Brethern) beweren dat hun staat hun verbiedt lid te worden van een syndikaat. De voornoemde verenigingen die bij de zaak betrokken zijn springen op de bres voor hun leden.

De gemeenteraad van Willesden is uiteindelijk op zijn beslissing teruggekomen en heeft de Koninklijke Vereniging van Verpleegsters, de Koninklijke Vereniging van Vroedvrouwen en de Associatie van Geneesheren erkend als wettige vertegenwoordigers van hun leden (29).

In de Daily Express van zaterdag 22 juni 1957 kon men op pagina twee lezen dat vijfhonderd dokwerkers voor anderhalf uur in staking gegaan waren omdat twee arbeiders, op godsdienstige gronden weigerden bij het syndikaat aan te sluiten. De dokwerkers waren terug aan het werk gegaan wanneer de directie hun medegedeeld had dat de twee arbeiders dezelfde dag nog het werk zouden verlaten. Een vertegenwoordiger van de stakers zegde aan de pers: «The two men understand that we were fighting for a principle. We parted friends. The men would not join the Transport and General Workers Union because they said the Bible forbade them from joining a worldly organisation. We replied by quoting from the Bible: „Help thy neighbour”. We told them they could pay their 8de. a week subscription into the union convalescent fund instead of the general fund, but they would not have it.»

In Duitsland bestaat ook het closed shop. In de kollektieve overeenkomsten wordt wat men noemt een «Absperrklausel» ingelast om het closed shop te verwezenlijken.

Het Arbeidsgericht van Hameln besliste (30) dat de afdanking van een werknemer die geweigerd had deel uit te maken van het syndikaat, gerechtvaardigd was. Het arbeidsgerecht motiveerde zijn vonnis als volgt: «Bei der Ausübung der negativen Koalitionsfreiheit schwebt der Arbeitnehmer nicht frei im Raume, sondern er müsse sich im Einzelfall den Rechten anderer in zumutbarer Weise beugen. Wenn hier die Mehrheit der Arbeitnehmer von der Betriebsleitung fordere, nur organisierte Arbeitskollegen zu beschäftigen, so habe er diesen Wunsch zu berücksichtigen. Dem Arbeitnehmer werde damit lediglich zugemutet, als Minorität den vorgehenden Interessen der Mehrheit seiner Arbeitskollegen und des Betriebes zu weichen.»

Zwitserland kent ook het closed shop. Een kollektieve overeenkomst van de Zwitserse boekbinderij van 1938 bepaalt o.m. in artikel 7: «Vertragstreue Arbeitgeber sind verpflichtet, nur vertragstreue Arbeitnehmer zu beschäftigen; andererseits sind vertragstreue Arbeitnehmer verpflichtet, nur bei vertragstreuen Arbeitgebern zu arbeiten. Es ist den vertragstreuen Firmen untersagt, für nichtvertragstreue Firmen zu arbeiten.»

De kollektieve overeenkomst van 1 januari 1946 tussen het Zwitserse syndikaat voor de karosserie-industrie en de werkgevers in de karosserie-industrie bepaalt in artikel 14: «Vertragsfirmen und dem V.S.C.I. angehörenden Arbeitern wird gegenseitig der Vorzug gewährt. Die Vertragsfirmen sind verpflichtet, nur vertragstreue Arbeiter zu beschäftigen, anderseits dürfen diese nur bei Vertragsfirmen in Arbeit treten.» (31).

* * *

In het closed shop kan het union eisen dat geen werknemers aangeworven worden die geen lid zijn van het union en kan het syndikaat eisen dat aangeworven werknemers die geen lid van het syndikaat willen worden, afgedankt worden.

In het closed shop is de werkgever niet meer vrij bij de aanwerving noch bij de afdanking van werknemers. Naast de werkgever bestaat een ander lichaam, een andere entiteit, een andere macht die samen met hem over de aanwerving, of de afdanking van personeelsleden beslist.

De regels van het dienstverhuuringskontraakt dat afgesloten wordt tussen de werkgever en iedere werknemer afzonderlijk volstaan niet en zijn zelfs niet bruikbaar om de rechtsverhoudingen tussen de werkgever en de werknemers in het closed shop uit te leggen.

Anderzijds moet vastgesteld worden dat de arbeiders gezamenlijk optreden in de onderneming; dat zij bijgevolg zich verbonden voelen, dat zij banden hebben onderling met mekaar in de onderneming.

Het hangt niet alleen van de werkgever meer af of de arbeiders aangenomen worden in de onderneming of afgedankt worden, maar de arbeiders der onderneming hebben medezeggenschap hieromtrent. De arbeiders die aangeworven worden hebben dus niet alleen rechtsverhoudingen met de werkgever maar ook met de arbeiders der onderneming.

Uit de tussenkomst van de syndikaten in de onderneming, zoals uit de staking en het closed shop, blijkt bijgevolg, zoals ik aan het einde van ieder dezer paragrafen heb aangetoond dat de rechtsverhoudingen in de onderneming niet meer beperkt zijn tot een eenvoudig dienstverhuuringskontraakt tussen de werkgever en ieder van de werknemers afzonderlijk.

Er bestaan in de onderneming rechtsverhoudingen, rechtsbanden tussen de werknemers onderling.

Daarbij treedt de onderneming, te voorschijn als een entiteit die onderscheiden is van de ondernemer, en het blijkt dat de werknemers rechten hebben en rechten uitoefenen ten overstaan van de onderneming, onderscheiden entiteit van de ondernemer.

Onwillekeurig rijst thans de vraag op welk het karakter is van de rechtsbanden die tussen de werknemers onderling in de onderneming bestaan, en wat de aard is van de rechten die de werknemers ten opzichte

van de onderneming hebben en uitoefenen. Deze vragen neem ik mij voor in een andere studie te onderzoeken.

*G. DE CUYPER,
Advokaat bij het
Hof van Beroep te Brussel.*

(1) *Blumrosen*, Les rapports collectifs du Travail, blz. 2. Er mag hier wel herinnerd worden aan het verbod beroepsgroeperingen af te sluiten, tijdens de individualistische periode, in Frankrijk bij de wet Le Chapelier van 14 en 17 juni 1791. Zie *Durand P.*, Traité de droit du Travail T.I, blz. 68 en volg. Anderzijds voor de groei van de syndikaten in Frankrijk zie ook *P. Durand T.I.*, blz. 93 en volg. en T. III, blz. 57 en volg. Voor het coalitieverbod en de vrijheid van verenigingen in Nederland zie *Molenaar*, Arbeidsrechts, Deel I, blz. 121.

(2) La situation syndicale aux Etats-Unis, uitg. B.I.T. Genève, 1960.

(3) Vergelijk Monthly Labor Review, Jan. 1953, blz. 59 en Monthly Labor Review, 1957 Oktober, blz. 1244.

(4) B.v. de Massachusetts courts hebben stakingen voor het union shop of the closed shop dikwijls onwettig verklaard. Zie *Taylor A.* Labor problems and Labor law, blz. 428.

(5) *Blanc-Jouvain*, Les rapports collectifs du travail aux Etats-Unis, blz. 329.

(6) *Blumrosen*, Les rapports collectifs du Travail, blz. 5; zie ook *Dumoulin A.*, Structures d'économie collective aux U.S.A., in Expériences 1957, nr. 3, blz. 239.

(7) Monthly Labor Review 1954, februari, blz. 187.

(8) idem, juli 1955, blz. 808; zie ook een beslissing in dezelfde aard op blz. 809; zie ook Monthly Labor Review, maart 1954, blz. 299.

(9) idem, juli 1954, blz. 784.

(10) Monthly Labor Review, september 1954, blz. 1009. Vergelijk ook idem augustus 1955, blz. 923 en maart 1955, blz. 329.

(11) Expériences 1957, nr. 3, blz. 261.

(12) Zie ook blz. 48 en volgende.

(13) Kristelijke centrale van de arbeiders uit de energie enz. Statutair kongres 1960, activiteitenverslag, blz. 246.

(14) Chambre sociale, arrest 21-2-1952, Droit social 1952, blz. 326, in dezelfde zin. Cass. franç., ch. soc., 7-2-52; Droit social 1952, blz. 403; Cass. franç. ch. soc. 27-3-52; Droit social 1952, blz. 532; Cass. franç., ch. soc. 19-6-1952; Droit social 1952, blz. 534.

(15) In Nederland werd in 1811, art. 415 in het strafwetboek ingelast waarbij het stakingsverbod opgelegd werd. In 1872 werd het artikel afgeschaft en werd integendeel het inbreuk maken op de vrijheid van een persoon bij de uitoefening van zijn arbeid strafbaar gesteld (zie *Cornelissen*, Ontwikkeling van de arbeidsovereenkomst, blz. 71-72).

(16) Droit social 1948, blz. 265. Zie ook: Jug. Trib. civil. Versailles 2ème Ch. van 25-11-1950, Droit Social 1951, blz. 33; Arbeitsgericht Göttingen, Urteil van 23-8-1951, Bundesarbeitsblatt 1951, December, blz. 611; Beslissing van een United States Court of Appeals, Monthly Labor Review, september 1954, blz. 1007 en Monthly Labor Review juli 1956, blz. 825.

De Hulster, Le droit de grève, blz. 74, verwijst naar een

beslissing van le Conseil de prud'hommes de la Seine van 21 maart 1950.

(17) December 1953, blz. 1319.

(18) Vonnis van 23-8-1951, Bundesarbeitsblatt 1951, december, blz. 611.

(19) Urteil van 26-10-1953, Bundesarbeitsblatt, jan. 1954, nr. 4, Kartel Arbeitsgerichtlicher Kernsätze, zie ook Arbeitsgericht Göttingen, Urteil van 10-4-1952; Recht der Arbeit, juni 1952, blz. 238; Oberlandsgericht Düsseldorf, Urteil van 18-8-53, Recht der Arbeit, oktober 1953, blz. 393.

(20) Vonnis van 6-5-1953, Bundesarbeitsblatt 1953, juli: Kartel Arbeitsgerichtlicher Kernsätze; Art. 123, Gewerbeordnung bepaalt dat arbeiders kunnen weggezonden worden... nr. 3, wenn sie die Arbeit unbefügt verlassen haben oder sonst den nach den Arbeitsvertrag ihnen obliegenden Verpflichtungen nachzukommen beharrlich verweigern; nr. 7, wenn sie Familienangehörige des Arbeitsgebers oder seiner Vertreter oder Mitarbeiter zu Handlungen verleiten oder zu verleiten versuchen oder mit Familieangehörigen des Arbeitsgebers oder seiner Vertreter Handlungen begehen, welche wider die Gesetze oder die guten Sitten verstossen.

(21) 2e Kamer, vonnis van 25-11-1950, Droit social 1951, blz. 33.

(22) Het stakingsrecht, De Christelijke Werkgever, januari 1961, blz. 18.

(23) Expériences 1957, nr. 3, blz. 261.

(24) Zie ook afdeling Inmenging der syndikaten in de onderneming, blz. 48 en volg.

(25) Blz. 26, vgl. Ook Monthly Labor Review, Jan. 1956, blz. 72-73.

(26) Monthly Labor Review, Sept. 1953, blz. 974.

(27) Monthly Labor Review, oktober 1956, blz. 1192; sept. 1956, blz. 1064; december 1954, blz. 1355; juli 1955, blz. 808; januari 1953, blz. 59-60.

(28) Idem februari 1955, blz. 214.

(29) Niet alleen de gemeente *Willesden* maar ook een vijftigtal andere gemeenten hebben maatregelen getroffen. Bv. *Manchester* en een aantal gemeenten van de Londense agglomeratie beperkten er zich toe aan hun personeel aan te bevelen bij een bepaald syndikaat aan te sluiten. Andere gemeenten zoals *Salford*, *Leicester*, *York* eisen als voorwaarden voor een bediening de aansluiting bij een syndikaat van hun keuze.

(30) Vonnis van 14-7-1950, Bundesarbeitsblatt 1951, Febr. Blz. 81.

(31) In België werd een vorm van closed shop reeds aangevaard door *Abel en Lagasse*. Zij schreven « Toute menace de grève adressée à un patron, par un syndicat pour le contraindre à renvoyer un ouvrier étranger à ce groupement n'est pas a priori punissable. Il faut que le but syndical de cette menace ait été de léser la liberté syndicale de ce travailleur. S'il s'agit d'un intérêt professionnel sérieux, la pression est légitime. » Législation du Travail Tom I, nr. 1134.

Onrechtstreeks wordt het closed shop ook erkend in een beslissing van de werkrechtersraad van Beroep te Luik van 28 januari 1957: « Ne constitue pas une atteinte à la liberté syndicale le fait, pour un secrétaire de syndicat, de signaler dans une circulaire l'exclusion d'un travailleur et de rappeler aux membres de son association qu'ils se sont engagés à ne travailler qu'avec des membres syndiqués. »

Les statuts d'un syndicat qui imposent aux membres de ne s'engager dans une entreprise qu'avec des travailleurs syndiqués ont pour but de protéger un intérêt professionnel légitime » (R.D.S. 1958, blz. 5; zie ook *Geysen*, Jurisprudence du travail 1955-1960, nr. 926).

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 24 juni 1963.

Voorzitter-verslaggever: M. Rutsaert.

Advokaat-generaal: M. Mahaux.

Algemene volkstelling. — Weigering inlichtingen te verschaffen: geen politiek misdrijf. — Eentaligheid van de telkaarten.

De weigering de bij het K.B. van 3 november 1961 bedoelde inlichtingen te verstrekken is geen inbreuk, die rechtstreeks de politieke instellingen van het land aantast, weshalve het materieel bestanddeel, waardoor het politiek misdrijf gekenmerkt wordt, ontbreekt. Wegens het ontbreken van dit materieel bestanddeel is een weigering met het opzet de goede werking van de politieke instellingen aan te tasten rechtens irrelevant.

Art. 6 par. 2 van de wet van 28 juni 1932 op het

gebruik der talen in bestuurszaken is alleen van toepassing op de bij de algemene reglementen voorgeschreven drukwerken en formulieren, zo zij rondgedeeld zijn door een van de bij art. 4 van deze wet bepaalde diensten of besturen, waarbij de gemeente-besturen niet vermeld worden.

Zo uit het eerste lid van art. 4 van de wet van 24 juli 1961 op het houden van een algemene volks-, nijverheids- en handelstelling in 1961 volgt dat de gemeenten hun medewerking voor de door de Staat uitgevoerde volkstelling moeten verlenen, blijkt uit de geschiedenis van deze wet dat de wetgever ze alleen heeft willen gelasten met de verrichtingen betreffende de telkaarten voor hun respectieve grondgebieden, met het noodzakelijk en gewilde gevolg dat de « vragenlijsten » in elk der grote taalstreken eentalig zouden zijn.

Coenen en Donckers.

Gelet op het bestreden vonnis, op 14 december 1962 gewezen door de Correctionele Rechtbank te Gent;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 98 van de Grondwet,

doordat de ten laste van aanleggers gelegde feiten politieke misdrijven uitmaken, daar aanleggers om politieke redenen geweigerd hebben deel te nemen aan de volkstelling van 31 december 1961;

Overwegende, enerzijds, dat de weigering de inlichtingen te verstrekken die gevraagd werden op het gezinstelformulier A, het woningtelformulier C en het individueel telformulier A bis van de algemene volkstelling voorzien door het koninklijk besluit van 3 november 1961, geen inbreuk is die rechtstreeks de politieke instellingen van het land aantast, weshalve het materieel bestanddeel, waardoor het politiek misdrijf gekenmerkt wordt, ten deze ontbreekt;

Overwegende, anderzijds, dat, aangenomen zelfs dat aanleggers zouden hebben gehandeld met het opzet de goede werking van de politieke instellingen aan te tasten, zulks ter zake niet dienende zou zijn wegens het ontbreken van het materieel bestanddeel van het politiek misdrijf;

Dat het middel naar recht faalt;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 6, lid 2, van de wet van 28 juni 1932, doordat het bestreden vonnis beslist dat de telkaarten, voor de volkstelling, slechts in het Nederlands behoorden opgesteld te worden, daar hun gebruik beperkt was tot een en dezelfde taaltreek,

dan wanneer zij integendeel bestemd waren tot al de gezinshoofden van geheel België, derwijze dat zij, bij toepassing van gezegd artikel 6, paragraaf 2, in beide landstalen moesten opgesteld zijn;

Overwegende dat artikel 6, par. 2, van de wet van 28 juni 1932 op het gebruik der talen in bestuurszaken, waarvan het middel de schending inroept, alleen van toepassing is op de bij de algemene reglementen voorgeschreven drukwerken en formulieren, zo zij rondgedeeld zijn door een van de bij artikel 4 van deze wet bepaalde diensten of besturen, waarbij de gemeentebesturen niet vermeld worden;

Overwegende dat in het eerste lid van artikel 4 van de wet van 24 juli 1961, waarbij het houden van de algemene volks-, nijverheids- en handelstelling in 1961 wordt voorgeschreven, bepaald wordt dat de volkstellingen uitgevoerd worden met de medewerking van de gemeentebesturen, die ertoe gehouden zijn de door de Koning voorgeschreven telkaarten, door de bemiddeling van de door hen aangestelde tellers, rond te delen, in te vullen of te doen invullen en de nauwkeurigheid ervan te bevestigen;

Overwegende dat, zo uit deze tekst volgt, dat de gemeenten geroepen werden om deze medewerking te verlenen voor de door de Staat uitgevoerde algemene volkstellingen, uit de voorbereidende werkzaamheden van de wet blijkt, dat de wetgever hen alleen heeft willen gelasten met de verrichtingen betreffende de telkaarten voor hun respectieve grondgebieden, met het noodzakelijk en gewilde gevolg, dat de «vragenlijsten» in elkeen der groie taaltrekken ééntalig zouden zijn;

Waaruit volgt dat het middel naar recht faalt;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis de door aanleggers genomen conclusies niet beantwoordt, waar zij opwerpen dat «aanleggers vervolgd werden om, 1) op 15 maart 1962 en 2) op 17 maart 1962 verzuimd te

hebben de inlichtingen betreffende de volkstelling te verstrekken, dat artikel 12 van het koninklijk besluit van 3 november 1961 bepaalt dat de formulieren terug moeten genomen worden tussen 3 en 15 januari 1962, met het gevolg dat aanleggers zich onmogelijk aan de hun ten laste gelegde feiten kunnen plichtig gemaakt hebben op 15 en 17 maart 1962;

Overwegende dat, in strijd met de beweringen van het middel, de Correctionele Rechtbank de conclusies van aanleggers beantwoord heeft door er op te wijzen dat de wetgever, ter zake, de beteugeling heeft nagestreefd van de weigering de gevraagde inlichtingen aan de agent-teller te verschaffen, ongeacht de termijn die administratief bepaald was voor de praktische uitvoering van de telling;

Dat het middel, dienvolgens, feitelijke grondslag mist;

Overwegende, voor het overige, dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanleggers tot de kosten.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 24 juni 1963.

Voorzitter : M. Rutsaert.

Raadsheer-Verslaggever : M. Neven.

Advokaat-generaal : M. Mahaux.

Algemene volkstelling. — Weigering inlichtingen te verschaffen : strafbaarheid volgens de door de wet van kracht zijnde wettelijke bepalingen. — Eedaflegging van de tellers ?

Het vóór het van kracht worden van de wet van 4 juli 1962 begane strafbare feit, nl. het weigeren om inlichtingen te verschaffen (K.B. 3 november 1961) bleef strafbaar met de in de wetten van 2 juni 1956 en 18 december 1936 voorziene straffen (zie nader het arrest).

De tellers, die reeds de bij art. 2 van het decreet van 20 juli 1831 voorziene politieke eed hebben afgelegd, zijn niet gehouden de bij art. 15 laatste lid van het K.B. van 3 november 1961 bedoelde eed opnieuw af te leggen. Een dergelijke eedaflegging zou overigens in strijd zijn met art. 127 van de Grondwet.

Kreglinger Gabriella.

Gelet op het bestreden vonnis, op 19 november 1962, in hoger beroep, door de Correctionele Rechtbank te Antwerpen gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 2, inzonderheid 2, lid 2, van het Strafwetboek, 25 van de wet van 4 juli 1962 waarbij de Regering gemachtigd wordt statistische en andere onderzoekingen te houden betreffende de demografische, economische en sociale toestand van het land, 4 van de wet van 18 april 1898 betreffende het gebruik der Vlaamse taal in de officiële bekendmakingen, 9 en 97 van de Grondwet;

doordat het bestreden vonnis aanlegster, bij toe-

passing van artikel 22 van het koninklijk besluit van 3 november 1961 betreffende de algemene volkstelling en de nijverheids- en handelstelling op 31 december 1961, heeft veroordeeld tot een geldboete wegens inbreuk op de artikelen 2, 3 en 4 van voornoemd koninklijk besluit,

dan wanneer de artikelen 5 van de wet van 2 juni 1856 en 3 van de wet van 18 december 1936, de op deze inbreuken toe te passen straffen vaststellend, ingetrokken werden door artikel 25 van de wet van 4 juli 1962, waarbij de Regering gemachtigd wordt statistische en andere onderzoeken te houden betreffende de demografische, economische en sociale toestand van het land, op 30 juli 1962 in werking getreden, derwijze dat de verweten feiten, op het ogenblik van het bestreden vonnis, aan geen enkele straf meer onderworpen waren en, in elk geval, niet meer aan de straffen voorzien door de artikelen 5 van de wet van 2 juni 1856 en 3 van de wet van 18 december 1936, waarnaar artikel 22 van voornoemd koninklijk besluit van 3 november 1961 verwijst :

Overwegende dat de door het bestreden vonnis bestrafte feiten, volgens de vaststelling van de rechter, op 23 januari 1962 werden begaan, dit is op een ogenblik waarop de wetten van 2 juni 1856 en van 18 december 1936, die ze bestraffen, van kracht waren, dat evenwel die wetten op de dag van de bestreden beslissing ingetrokken waren door artikel 25 van de wet van 4 juli 1962, waarbij de regering gemachtigd wordt statistische en andere onderzoeken te houden betreffende de demografische, economische en sociale toestand van het land; dat bedoelde wet de vorige wetbepalingen betreffende de door de Staat te verrichten statistische en andere onderzoeken vervangt en zoveel mogelijk eenvormig maakt;

Overwegende eensdeels, dat daar de wet van 4 juli 1962 hetzelfde voorwerp heeft als de ingetrokken wetten en daar de tegen aanlegger bewezen verklaarde feiten, dit is de weigering de gevraagde inlichtingen te verstrekken, door de bepalingen van die wet eveneens voorzien en bestraft worden, deze feiten strafbaar bleven;

Overwegende, anderdeels, dat, daar de bij artikel 22 van de wet van 4 juli 1962 bepaalde straffen zwaarder zijn dan die van de artikelen 5 van de wet van 2 juni 1856 en 3 van de wet van 18 december 1936, alleen deze konden toegepast worden op de nog niet beoordeelde feiten, welke verder misdrijven bleven uitmaken;

Dat derhalve het vonnis noch artikel 2 van het Strafwetboek, noch artikel 25 van de wet van 4 juli 1962 geschonden heeft, en de bepalingen van de artikelen 5 van de wet van 2 juni 1856 en 3 van de wet van 18 december 1936 wettelijk toegepast heeft;

Dat het middel naar recht faalt;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 11, 12 en 15, inzonderheid 15, laatste lid, van het koninklijk besluit van 3 november 1961 betreffende de algemene volkstelling en de nijverheids- en handelstelling op 31 december 1961, 2 van het decreet van 20 juli 1831 op de eedaflegging, 154 en 189 van het wetboek van Strafvordering, 97 en 127 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis beslist dat de teller politieagent was reeds vóór het aanvatten van dit laatste ambt en de eed had afgelegd zoals voorgeschreven bij artikel 2 van het decreet van 20 juli 1831, en dat een politieagent, die reeds alvorens in functie te treden de eed voorzien bij dit decreet heeft afgelegd en nadien tot een andere functie in dezelfde gemeente

wordt aangesteld, diezelfde eed niet meer opnieuw moet afleggen, tenzij een bijzondere wet uitdrukkelijk de eedaflegging voor het vervullen van de andere functie zou voorzien;

dan wanneer het laatste lid van artikel 15 van het koninklijk besluit van 3 november 1961 voorziet dat vooraleer in functie te treden de tellers, in handen van de burgemeester de bij het decreet van 20 juli 1831 voorziene eed afleggen, dat het daar wel gaat om een bepaling die een nieuwe eedaflegging oplegt aan de tellers, die voorafgaandelijk de eed in een andere hoedanigheid zouden afgelegd hebben; waaruit volgt dat de teller, in onderhavig geval, daar hij vooraleer in functie te treden in deze hoedanigheid geen eed afgelegd heeft, niet wettelijk de functies van teller uitoefende op het ogenblik waarop hij zich bij aanlegster aanmeldde en dat deze, bijgevolg, niet kon veroordeeld worden om de telformulieren of de gevraagde inlichtingen niet gegeven te hebben aan een teller die daartoe de hoedanigheid niet bezat;

Overwegende dat het vonnis vaststelt dat de teller, agent van de gemeenetelijke politie, in deze laatste hoedanigheid de bij artikel 2 van het decreet van 20 juli 1831 voorgeschreven eed had afgelegd;

Overwegende dat, luidens artikel 127 van de Grondwet, geen eed kan worden afgelegd dan krachtens de wet;

Overwegende dat de wetten van 2 juni 1856, 14 december 1910, 18 december 1936 en 24 juli 1961, ter uitvoering waarvan het koninklijk besluit van 3 november 1961 werd genomen, aan de Koning de macht niet verlenen om een nieuwe eedaflegging op te leggen aan de gemeentelijke ambtenaren of agenten, die als tellers worden aangewezen;

Overwegende dat artikel 15, laatste lid, van het koninklijk besluit van 3 november 1961, voor zover het tot voorwerp zou hebben zodanige nieuwe eedaflegging op te leggen, geen wettige grondslag zou hebben en door de hoven en rechtbanken niet zou mogen toegepast worden;

Overwegende dat het vonnis derhalve wettelijk heeft kunnen beslissen dat de politieagent ten deze de bij het decreet van 20 juli 1831 voorgeschreven eed niet opnieuw diende af te leggen vooraleer in de functie van teller te treden, bij gebrek aan een bijzondere wet welke uitdrukkelijk een nieuwe eedaflegging voor het vervullen van die functie voorschrijft;

Dat het middel naar recht faalt;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegster tot de kosten.

NOOT : Zie ook arrest Hof van Cassatie, 2e Kamer, d.d. 1 april 1963, R.W. 1963-64, 543.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 21 juni 1963.

Voorzitter : M. Mast.

Raadsheren : M.M. Van Bunnens en Mees.

Auditeur : M. Smolders.

Geschil nietigverklaring. — Benoemingen. — Toelagen. — Voogdij. — Vernietiging.

Wanneer een gedeelte van de beslissing van een C.O.O. door de gouverneur wordt geschorst en een ander deel niet, dan kan de Koning, wanneer beide gedeeltes niet onafscheidbaar aan elkander zijn verbonden, de niet geschorste bepaling niet meer vernietigen na het verstrijken van de termijn van veertig dagen, bepaald in art. 87 van de gemeentewet.

C.O.O. van St.-Amandsberg t./ Belgische Staat
(Minister van Volksgezondheid en van het Gezin).

Arrest nr. 10.102

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het koninklijk besluit van 23 oktober 1961, in zover het artikel 1 van de beslissing d.d. 20 april 1961 van de Commissie van Openbare Onderstand van Sint-Amandsberg betreffende de aanstelling van twee waarnemende opstellers en de vaststelling van de plaatsvervangings- en waarnemingstoelagen, vernietigt;

Overwegende dat de verzoekende partij op 20 april 1961 volgend besluit nam : « *Artikel 1.* — De heren » Poelman R. en Osaer R. worden aangesteld als waarnemende opstellers respectievelijk van 7 februari 1955 en 1 juni 1955 tot 31 december 1955. *Artikel 2.* — Aan de heer Poelman wordt van 7 februari tot 6 oktober 1955 een plaatsvervangings-toelage en van 7 oktober 1955 tot 31 december 1955 een waarnemingstoelage toegekend te berekenen volgens de bepalingen van artikel 8 van het Regentsbesluit van 12 april 1950. *Artikel 3.* — Aan de heer Osaer wordt van 1 juni tot 31 december 1955 een plaatsvervangings-toelage toegekend, eveneens te berekenen volgens de bepalingen van artikel 8 van het Regentsbesluit van 12 april 1950 »; dat de uitvoering van de artikelen 2 en 3 van dit besluit geschorst werd bij besluit d.d. 5 juni 1961 van de gouverneur der provincie Oost-Vlaanderen; dat de bestendige deputatie van de provincieraad die schorsing handhaafde bij besluit van 14 juli 1961; dat de verzoekende partij op 14 september 1961 kennis nam van de redenen van de schorsing, waarna het bestreden koninklijk besluit werd genomen; dat dit besluit de beslissing van de verzoekende partij, met inbegrip van artikel 1, vernietigt;

Overwegende dat de verzoekende partij de schending inroept van de artikelen 86 en 87 van de gemeentewet; dat zij betoogt dat, aangezien de uitvoering van artikel 1 van haar beslissing niet geschorst was door de provinciegouverneur, het bestreden koninklijk besluit, in zover het ook genoemd artikel 1 vernietigt, genomen is na het verstrijken van de termijn van veertig dagen bepaald in artikel 87 van de gemeentewet;

Overwegende dat de tegenpartij daartegen aanvoert dat de schorsing van de uitvoering van de artikelen 2 en 3 van meergenoemde beslissing noodzakelijkerwijs ook op die van artikel 1 sloeg, vermits de in artikel 1

vervatte maatregel uitsluitend werd getroffen in functie van de maatregelen die het voorwerp zijn van de artikelen 2 en 3, zodat deze laatste maatregelen, de toekenning van een vergoeding voor het vervullen van hogere functies, de eerste maatregel, de aanwijzing en hogere functies waar te nemen, insluiten;

Overwegende dat, al kan worden aangenomen dat de verzoekende partij de betrokken personeelsleden heeft aangewezen om hogere functies waar te nemen voor een sinds lang verstreken periode, alleen om hun voor die periode de toelage voor uitoefening van hogere functies te kunnen verlenen en al kan artikel 1 van de vernietigde beslissing, los van de artikelen 2 en 3, in de gegeven omstandigheden, geen rechten of verplichtingen doen ontstaan in hoofde van de betrokken personeelsleden en van de verzoekende partij, daaruit niet voortvloeit dat de aanwijzing om hogere functies uit te oefenen onverbreekbaar verbonden is met de toekenning van de toelage voor de uitoefening van hogere functies; dat immers wanneer tijdelijke personeelsleden worden aangewezen om hogere functies uit te oefenen hoewel de voorwaarden gesteld in artikel 12 van het besluit van de Regent van 12 april 1950 niet vervuld zijn, zodanige aanwijzing daarom niet zonder enig rechtsgevolg is, al verleent zij geen aanspraak op de toelage voor uitoefening van hogere functies; dat aangezien het bepaalde in artikel 1 kan worden gedacht los van de artikelen 2 en 3, het besluit van de provinciegouverneur, dat zich uitdrukkelijk beperkte tot de schorsing van de uitvoering van laatstgenoemde artikelen die van artikel 1 onverlet heeft gelaten; dat, wijl de uitvoering ervan niet geschorst was, dit artikel, overeenkomstig artikel 87 van de gemeentewet, bij koninklijk besluit slechts kon worden vernietigd binnen veertig dagen te rekenen van 1 juni 1961, datum waarop bedoelde beslissing van de verzoekende partij bij het provinciaal gouvernement is ingekomen; dat het middel gegrond is.

Besluit :

Artikel 1 : Het koninklijk besluit van 23 oktober 1961 is vernietigd, in zover het artikel 1 van de beslissing d.d. 20 april 1961 van de commissie van openbare onderstand van Sint-Amandsberg betreffende de aanstelling van twee waarnemende opstellers en de vaststelling van de plaatsvervangings- en waarnemings-toelagen, vernietigt.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

16e Kamer. — 5 juni 1963.

Voorzitter : M. Schuermans.

Raadsheren : M.M. Screvens en Scheyvaerts.

Advokaat-generaal : M. Smets.

Advokaat : Mr. A. Diercxsens.

Diamantnijverheid. — Toegelaten duur van de werkelijke arbeid. — Betreft zowel de vakkundige voorbereidende daden als het eigenlijk slijpwerk.

Het lag in de bedoeling van de wetgever de nijverheidsarbeid in de diamantnijverheid te regelen onverschillig of deze arbeid slaat op vakkundige voorbereidende daden of op eigenlijk slijpwerk, doch bij uitsluiting van die arbeid welke vakkundig gezien ten slotte behoort tot een ander beroep en eerder de uitbating of de handelsverrichtingen aangaande die niet behoren tot de bewerking van de diamant, doch daarop ontstaan.

O.M. t./ D.W., G.

In overtreding met artikel 1 en 6 van de wet van 16 mei 1938, gewijzigd bij de besluitwet van 7 november 1946, als persoon die voor eigen rekening of voor rekening van anderen diamant onder welke vorm ook, bewerkt en onverschillig of het bedrijf aan huis of in een werkplaats wordt uitgevoerd, de toegelaten duur van de werkelijke arbeid in de diamantnijverheid, zijnde veertig uren per week, verdeeld over de eerste vijf werkdagen der week en te verrichten van 8 tot 12 uur en van 12.30 uur tot 16.30 uur, overschreden te hebben.

Overwegende dat de beroepen regelmatig zijn naar vorm en tijd;

Overwegende dat betichte tot zijn verweer doet gelden dat wanneer de verbalisanten zich in zijn werkhuis aanmeldde hij geen diamant bewerkte doch alleen de schijf van zijn slijpmolen aan het polieren was en voorhoudt dat de hem tegengestelde wetgeving enkel toepasselijk is op de eigenlijke bewerking van diamantstenen;

dat afgezien van de voorhanden zijnde gegevens welke er op wijzen dat betichte mogelijk wel diamantstenen aan het slijpen was, om de aanwezigheid niet van diamantbord maar van diamantsteentjes, nabij de slijpmolen, de stelling door betichte voorgehouden, nochtans niet kan worden bijgetreden waar, ter zake alleszins volgens eigen bekentenissen het er om gaat omtrent een noodzakelijke vakkundige arbeid die het slijpen voorafgaat en derhalve tot de bewerking van de diamant, onder welke vorm ook, behoort;

dat deze bewerking plaats greep buiten de toegelaten duur van de werkelijke arbeidsduur;

Overwegende dat betichte zich vergist, wanneer hij uit de bewoordingen van artikel 1 der wet van 16 mei 1938 meent te kunnen afleiden dat bedoelde vakkundige arbeid onder deze wetsbepaling niet valt;

dat waar de wet de duur van de werkelijke arbeid beperkt zowel van de personen die voor eigen rekening als van dezen die voor rekening van anderen diamant, onder welke vorm ook bewerken, niet alleen de aard van het werk, doch hoofdzakelijk de vakkundige bedrijvigheid beoogt van degene die daarbij betrokken is;

Overwegende weliswaar, dat de memorie van toelichting van de wet (zittingsjaar 1937-1938, Kamer der volksvertegenwoordigers, Parlementaire Documenten nr. -74) er de nadruk op legt dat « deze regeling alleen geldt voor het bewerken van diamant, onder welke vorm ook, maar niet voor andere arbeid »;

dat bedoelde memorie nochtans ten titel van voorbeeld verder citeert: « zoals handelsverrichtingen, kantoorwerk of dergelijke bezigheden die door bedoelde nijverheid worden meegebracht », er bijvoegende: « en waarop de wet van 14 juni 1921 op de achturedag en de achtenveertig urenweek, zoals te voren, toepasselijk blijft »;

dat aldus wordt aangetoond dat het in de bedoeling van de wetgever lag de nijverheidsarbeid in de diamantnijverheid te regelen onverschillig of deze arbeid slaat op vakkundige voorbereidende daden of op eigenlijk slijpwerk, doch bij uitsluiting van die arbeid welke vakkundig gezien ten slotte behoort tot een ander beroep en eerder de uitbating of de handelsverrichtingen aanbelangt die niet behoren tot de bewerking van de diamant, doch daarop ontstaan;

Overwegende dat de vermelde memorie van toelichting er verder nog op wijst dat de besproken wets-

bepalingen het koninklijk besluit nr 306 van 30 maart 1936 opvolgen hetwelk ten titel van proef getroffen werd en waarvan de proef beslissend werd bevonden;

dat de huidige wet de bepalingen van dit koninklijk besluit aanpaste aan hunne uitbreiding tot zelfstandige diamantslijpers, waar het koninklijk besluit in zijn artikel 1 beoogde: « de werkelijke arbeid van het personeel tewerkgesteld in de diamantnijverheid », personeel en niet hoofdzakelijk arbeid, dat aldus onttrokken werd aan de toepassing van de wet op de achturenarbeid om het aan strengere voorwaarden te onderwerpen;

dat de feiten van de telastlegging op deze beweegredenen, bewezen zijn gebleven;

Overwegende dat de straftoemeting is aangepast; dat het voordeel van de voorwaardelijkheid nochtans is toe te staan daar het te verhoppen is dat betichte voortaan zich zal weten te onderwerpen;

Om deze redenen:

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak:

Gezien artikels 199 tot en met 211 van het wetboek van strafvordering: 24 van de wet van 15 juni 1935;

Gezien de wetsbepalingen van het vonnis waartegen beroep, alsook artikels: 189 en 190 van het wetboek van strafvordering;

9 van de wet van 31 mei 1888 gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 14 november 1947;

ter zitting aangeduid door de heer Voorzitter;

Ontvangt de beroepen;

Bevestigt het vonnis waartegen beroep met deze enkele wijziging dat de uitgesprokene straf maar uitgevoerd wordt voor zoveel betichte een feit begaat waardoor hij een nieuwe veroordeling tot hoofdgevangenisstraf van meer dan één maand oploopt binnen een termijn van drie jaar;

Verwijst betichte in de kosten van beroep.

HOF VAN BEROEP TE GENT

4e Kamer. — 28 november 1962.

Voorzitter: M. Vanden Abeele.

Raadsheren: M.M. Noest en Desplenter.

Advokaat-generaal: M. Van Hauwaert.

Ontucht. — Ontuchthuis. — Betekenis. — Art. 380 bis 2° S.W.B. — Houdster van drankgelegenheden die zich zelf en alleen tegen betaling aan ontucht overlevert. — Strafbaarheid.

In haar gewone betekenis beoogt de uitdrukking « ontuchthuis » een inrichting waar één of meerdere vrouwen de ontucht van een onbepaald getal mensen geregeld bevorderen of begunstigen, niet enkel met hen aan te zetten om tegen betaling geslachtsomgang te hebben, maar ook met hen tot onzedige daden aan te sporen. Niets belet, voor de toepassing van art. 380 bis 2° S.W.B., waarbij het houden van een huis van ontucht of prostitutie strafbaar wordt gesteld, dat de houdster van een drankgelegenheden zich zelf en alleen aan ontucht overlevert; het volstaat dat zij, geheel of gedeeltelijk, geleefd heeft van de opbrengst van haar eigen ontucht.

Verkeerd is derhalve de stelling dat het houden van een ontuchthuis « alleen » betrekking kan hebben tot diegene die andermans ontucht exploiteert, en niet op de vrouw die, tegen betaling, zich

zelf aan ontucht overlevert, hetzij in eigen huis, hetzij in een gehuurde plaats.

O.M. t./ X...

Verdacht van te B..., sedert augustus 1960 tot augustus 1961 een huis van ontucht of prostitutie gehouden te hebben.

Daaraan niet schuldig verklaard, werd de verdachte op tegenspraak ontslagen van de tegen haar ingestelde strafvervolgning en verstaan werd dat zij geen gerechtskosten zal te dragen hebben.

Bij vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde correctionele kamer met drie rechters, gedagtekend 5 september 1962 waarvan het Openbaar Ministerie beroep ingesteld heeft op 13 september 1962;

Gehoord de heer Voorzitter Van den Abeele, in zijn verslag gedaan ter terechtzitting met gesloten deuren.

Gehoord in zijn vordering de heer Van Hauwaert, Advocaat-generaal;

Gehoord de verdachte in haar verweermiddelen; dit alles in het Nederlands;

Overwegende dat het Openbaar Ministerie tijdig en regelmatig beroep ingesteld heeft;

Overwegende dat ten onrechte door de eerste rechter wordt voorgehouden dat het houden van een ontuchthuis «alleen» betrekking kan hebben tot degene die andermans ontucht uitbaat, niet op deze welke tegen betaling, zich zelf aan ontucht overlevert, hetzij in eigen huis, hetzij in een gehuurde plaats;

Overwegende dat in haar gewone betekenis de uitdrukking «ontuchthuis» beoogt een inrichting alwaar een of meerdere vrouwen de ontucht van een onbepaald getal mensen regelmatig bevorderen of begunstigen, niet alleen met hen aan te zetten om tegen betaling geslachtomgang te hebben, maar ook met hen tot onzedige daden aan te sporen; dat niets belet voor de toepassing van art. 380bis S.W.B. dat de uitbaatster van een drankgelegenheid zich zelf en alleen aan ontucht overlevert; dat het volstaat dat zij geheel of gedeeltelijk geleefd hebben van de opbrengst van haar ontucht, wat in casu het geval is;

Overwegende dat het feit dat het misdrijf opgenomen is onder 2° van art. 380bis S.W.B., waarvan 1° 3° 4° de uitbating van andermans ontucht beogen, geen afdoende beweegreden is;

Overwegende dat het huis door verdachte bewoond een herberg is, die voor het publiek toegankelijk is; dat uit het onderzoek blijkt dat vrouw X... sedert de maand augustus 1960 tot in augustus 1961 geregeld in haar huis geslachtsbetrekkingen onderhield, aan mannen voorstelde met haar geslachtsbetrekkingen te onderhouden en zulks mits betaling van een bepaalde som geld; dat zij zulks openlijk bekende, en toegaf, dat deze betrekkingen gebeurden met medeweten en begunstiging van haar echtgenoot en aan het huisgezin een winst van circa 10.000 F had opgebracht. Dat in de gemeente bekend was dat verdachte zich aan ontucht overleverde en dat de mannen in haar herberg in de mogelijkheid gesteld waren aan hun driften te voldoen;

Overwegende dat vrouw X... derhalve ten onrechte werd vrijgesproken;

Overwegende echter dat in haar voordeel verzachtende omstandigheden mogen worden aangenomen, voortspruitende uit haar familietoestand en haar vorig goed verleden en gedrag;

Om deze redenen :

Gelet op art. 24 der wet van 15 juni 1935, 194.211

W.B.S.V., art. 40.85.380 S.W.B., 140 W 18-6-1869 gew. door art. 2 W 4-9-1891, art. 9 W 31-1-1888 gew. door art. 1, 2, 3 W 14-9-1947, alle wetbepalingen en 382 S.W.B. door de Voorzitter op deze terechtzitting aangeduid;

Het Hof, wijzende op tegenspraak;

Ontvangt het beroep en er over beslissend;

Doet het bestreden vonnis te niet en opnieuw wijzende, met eenparigheid van stemmen, veroordeelt verdachte tot een gevangenisstraf van zes maanden en een geldboete van 200 F, verhoogd met 190 opdecimen of 4000 F en zegt dat in geval van niet betaling binnen de termijn door de wet bepaald deze geldboete zal kunnen vervangen worden door een gevangenisstraf van twee maanden;

Overwegende dat de straf tegen de verdachte uitgesproken de twee jaar gevangenisstraf niet overtreft, dat zij voorgaandelijk niet verwezen is geworden voor criminele straf of een hoofdgevangenisstraf van drie maanden, dat de uitgesproken straf een voldoende waarschuwing zal zijn om het plegen van andere misdrijven te voorkomen;

Beveelt dat de tenuitvoerlegging van bovenstaande veroordeling enkel wat de hoofdgevangenisstraf betreft, zal geschorst blijven gedurende een termijn van vijf jaar indien deze veroordeelde gedurende dit tijdsbestek geen nieuwe veroordeling tot een criminele straf of tot een hoofdgevangenisstraf van meer dan één maand oploopt.

Verwijst de verdachte in de kosten gevallen in beide aanleggen, de kosten van eerste aanleg begroot in het geheel op 192 F en de kosten van beroep begroot in het geheel op 334 F.

Doet verbod aan verdachte om gedurende een termijn van drie jaar, een drankgelegenheid, een tabakwinkel of winkel van rookartikelen, café-concert, een openbare dansinrichting, een massageinrichting, een manicureinrichting, hetzij persoonlijk hetzij door bemiddeling van een zaakvoerder of zaakvoerster te houden of er in welke hoedanigheid ook werkzaam te zijn.

Zegt dat verdachte ontzet wordt van de rechten voorzien bij art. 31 S.W.B. 1, 3, 4, 5 gedurende een termijn van vijf jaar.

NOOT: Zie het bij voormeld arrest te niet gedaan vonnis van de correctionele rechtbank te Dendermonde, dd. 5 september 1962 verder in zelfde nummer.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE DENDERMONDE

2e Kamer. — 5 september 1962.

Voorzitter: M. J. Declerk.

Rechters: M.M. Van Wesemael en Mosselman.

Openbaar Ministerie: M. Demeyer.

Ontucht. — Ontuchthuis. — Betekenis. — Art. 380 bis 2° S.W.B. — Betreft alleen de vrouw die andermans ontucht exploiteert, echter niet zij die zich zelf aan ontucht overlevert.

Terwijl de feitenrechter oppermachtig beoordeelt wat door het «houden van een ontuchthuis» dient te worden verstaan, op voorwaarde van aan die uitdrukking haar gewone betekenis te geven, omvat deze het feit van vrouwen van lichte zeden te herbergen en met opzet winst te halen uit hun ontucht, hetzij door een deel van de prijs, die zij voor hun

ontucht eisen, op te strijken, hetzij door er een ander rechtstreeks voordel te laten uittrekken.

Alleen deze interpretatie strookt met de geest en impliciet met de tekst van de wet van 21 augustus 1948, houdende afschaffing van de officiële reglementering der prostitutie, en van art. 380 bis, 2° S.W.B.

Immers: de ontucht in hoofde van de persoon, die er zich zelf aan overlevert, wordt door bedoelde wet niet strafbaar gesteld omdat die persoon vaker, een slachtoffer dan een schuldige is; aan de andere kant, is het misdrijf van het «houden van een huis van ontucht» opgenomen onder 2° van art. 380 bis S.W.B., terwijl het 1°, 3° en 4° van dit artikel alle de exploitatie van andermans ontucht beogen, en het 4° zelfs uitdrukkelijk gewaagt van «op een andere manier andermans ontucht uitbaten», hetgeen inhoudt dat de voorgaande paragrafen, inbegrepen art. 380 bis 2°, op grond waarvan de vervolging werd ingesteld, geen betrekking kunnen hebben op het feit van zich zelf aan ontucht over te leveren.

O.M. t. X...

X..., verdacht van te B..., sedert augustus 1960 tot augustus 1961, een huis van ontucht of prostitutie gehouden te hebben...

Overwegende dat uit de bekentenissen van verdachte en de getuigenissen, tijdens het vooronderzoek en ter zitting afgelegd, is gebleken dat verdachte meermaals in haar eigen woning, die tegelijkertijd herberg is, tegen betaling, met verschillende mannen geslachtsbetrekkingen heeft onderhouden;

Overwegende dat bij gebrek aan enige wettelijke bepaling van het door de wet van 21-8-1948, houdende afschaffing van de officiële reglementering der prostitutie, onder art. 380bis 2° B.W.B., ingevoerde misdrijf van «houden van een ontuchthuis», de feitenrechter soeverein oordeelt wat daardoor dient te worden verstaan, op voorwaarde dat hij aan deze uitdrukking haar gewone betekenis geve (Cass. 17-1-1955, P. 4505);

Overwegende dat deze gewone betekenis inhoudt het feit van vrouwen van lichte zeden te herbergen en met opzet winst te halen uit hun ontucht, hetzij door een deel van de prijs die zij voor hun ontucht opeisen, op te strijken, hetzij door er een ander rechtstreeks voordeel uit te trekken (Pand. B. V° Prostitution, nr. 29, bepaling aangehaald en bijgetreden door Screvens en De Cant, in hun studie over de wet van 21.8.48, verschenen in de «Revue de Droit Pénal et de Criminologie», 1948-49, blz. 166);

Overwegende dat deze bepaling alleen slaat op diegene die andermans ontucht uitbaat en niet op deze welke zichzelf aan ontucht overlevert, hetzij in eigen huis, hetzij in een gehuurde plaats (id. Screvens in «Revue de Dr. Pén.», 1952-53, blz. 571);

Overwegende dat alleen deze interpretatie met de geest van meergemelde wet en impliciet ook met haar tekst strookt;

Dat inderdaad enerzijds de ontucht, in hoofde van de persoon zelf die zich eraan overlevert en met uitzondering van het geval waarin hij door woorden, tekens of gebaren een ander er toe aanzet, (art. 380 quater S.W.B.) door de wet niet strafbaar gesteld wordt, omdat die persoon vaker een slachtoffer dan een schuldige is (Verslag van de Commissie van Volksgezondheid en van het Gezin in de Senaat voorgedragen op 17-6-48, Parl. Besch. nr 388);

Dat anderzijds bewust misdrijf van «het houden van

een huis van ontucht» opgenomen is onder 2° van art. 380bis S.W.B., wijl het 1e, 3e en 4e van dit artikel alle uitbating van andermans ontucht beogen en het 4° zelfs uitdrukkelijk gewaagt van «op een andere manier andermans ontucht uitbaten», hetgeen inhoudt dat de voorgaande paragrafen, inbegrepen art. 380bis 2°, krachtens hetwelk verdachte vervolgd wordt, geen betrekking kunnen hebben op het feit van zichzelf aan ontucht over te leveren, zoals in casu; (contra Corr. Brussel 20e K. dd. 9-6-61; J.T. 25-3-62, p. 210);

Overwegende derhalve dat verdachte, hoe laakbaar haar gedragingen ook mogen geweest zijn, zich niet schuldig gemaakt heeft aan het haar ten laste gelegde misdrijf;

Gezien de hiernavolgende artikelen, door de voorzitter ter zitting aangeduid: wet van 15 juni 1935, art. 2, 11 tot 14, 21 tot 24, 31 tot 37, 40, 41. — Wetboek van strafvordering art. 162, 182, 184, 189, 190, 191, 194.

Om die redenen:

de Rechtbank rechtdoende op tegenspraak, Ontslaat verdachte van de tegen haar ingestelde strafvervolgning en verstaat dat zij geen gerechtskosten zal te dragen hebben.

NOOT: Zie in hetzelfde nummer het arrest van het Hof van beroep te Gent dd. 28 november 1962, waarbij bovenvermeld vonnis te niet gedaan werd.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

12e Kamer. — 6 augustus 1963.

Voorzitter: Mr. Van Dijk.

Referendaris: Mr. Van der Gucht

Advokaten: Mrs. Pallemarts (Antwerpen) en Van Dyck.

Verzekeringsmakelaar. — Contractuele verhouding van de verzekeringsmaatschappij tot haar bemiddelaar. — Aansprakelijkheid van de door deze te derven commissielonen, wanneer de maatschappij weigert een verzekeringsnemer te dwingen tot naleving van een bepaald polisbeding.

In hun contractuele verhouding tot hun makelaars zijn de verzekeringsmaatschappijen verplicht rekening te houden met het recht op commissieloon van eerstgenoemden, dit niet alleen op de eerste premie, doch op alle volgende premies die de door hun bemiddeling afgesloten polis laat voorzien.

Krenkt derhalve het verworven recht van haar makelaar, de maatschappij die verzuimt haar rechten te doen eerbiedigen door een verzekeringsnemer, die zich, in de door de bemiddelaar aangebrachte polis, ertoe verbonden had een eventueel bijkomend risico — i.c. B.V.-risico «auto» — door dezelfde maatschappij te doen dekken.

De maatschappij is dan ook gehouden haar makelaar te vergoeden ten belope van de door hem te derven commissielonen, verminderd met een zeker bedrag, de door deze laatste niet uit te besteden onkosten vertegenwoordigend i.v.m. de niet afgesloten bijkomende verzekeringsovereenkomst.

P.V.B.A. D. Rooryck, V. Verheyen & Co. t.
N.V. Helvetia.

Gezien de eis er toe strekt verweerster te horen veroordelen aan eiseres te betalen de som van 6.708 F; dat eiseres deze eis op de volgende feiten steunt: dat verweerster, op 10 april 1958 een polis voor een vaste termijn van 10 jaar uitgaaf ter dekking van de burgerlijke verantwoordelijkheid van genaamde Jacobs, als eigenaar van een motorfiets merk Flandria; dat deze polis door tussenkomst van eiseres werd aangegaan;

Dat deze polis geschorst werd op 31 december 1960 op verzoek van Jacobs; dat nochtans achteraf is gebleken dat Jacobs sedert juli 1960 een auto merk «Ford Taunus» in het verkeer had gebracht, wanneer hij het risico «burgerlijke verantwoordelijkheid» bij een andere verzekeringsmaatschappij had laten dekken;

Dat Jacobs zich door een bijzondere voorwaarde verbonden had, bij zijn eerste verzekeraar (Helvetia) en namelijk «bekend te maken en door Helvetia te doen waarborgen voor dezelfde risico's als deze, voorzien in de tegenwoordige polis, welke motor of auto-rijtuig ook, die hij zou komen aan te schaffen hetzij in vervanging, hetzij in vermindering van het of de rijtuigen, aangegeven in tegenwoordige polis»;

Dat het aldus vaststaat dat Jacobs verbonden was ten opzichte van verweerster, zowel in het geval hij een rijtuig aankocht vooraleer zijn motorfiets te verkopen, als in het geval hij deze laatste eerst verkocht had;

Dat eiseres in haar besluiten er op wijst dat deze clausule werd ingelast in de polis om alle ontduiking door de verzekeringsnemer onmogelijk te maken;

Dat verweerster niet kan betwisten dat Jacobs deze verplichting had onderschreven en zij dan trouwens ook heeft aangedrongen bij de nieuwe verzekeraar om deze zaak in der minne te regelen;

Dat eiseres aan verweerster verwijt passief te zijn gebleven tegenover haar verzekeringsnemer en vraagt dat verweerster zou veroordeeld worden haar te vergoeden voor de schade die zij hierdoor heeft geleden;

Dat eiseres zodoende een contractuele fout toeschrijft aan verweerster;

Dat de verzekeringsmaatschappijen gehouden zijn rekening te houden, in hun contractuele verbindingen met hun makelaar, van dezès rechten op commissieloon; dat deze rechten in hun geheel dienen beschouwd; dat deze rechten niet alleen de eerste premie behelzen doch ook al de volgende premies die de polis normaal laat voorzien (Rb. van Koophandel Brussel 27 november 1934, Jur. Comm. Brux. 1935, 32); dat het niet kan betwist worden dat verweerster het recht bezat haar verzekeringsnemer te dwingen de polis te eerbiedigen en de auto Ford-Taunus bij haar te verzekeren; dat verweerster dit niet bepaald betwist en evenmin betwist dat zij in een gerechtelijke procedure normaal moest slagen, doch dat verweerster enerzijds beweert dat zij niet kan verplicht worden een vordering in te stellen tegen Jacobs, en anderzijds dat eiseres, louter bemiddelaar, geen partij is in de verzekeringsovereenkomst met Jacobs, en zij dienvolgens niet zou gemachtigd zijn tussen te komen in de wederzijdse rechten tussen haar en haar verzekerde Jacobs;

Overwegende dat eiseres verweerster niet kan verplichten een geding te voeren tegen haar verzekerde; doch dat het feit dat de polis ophoudt, niet door overmacht of door een normale gebeurtenis waaraan verweerster vreemd is, doch door de loutere onthouding van verweerster haar rechten te vrijwaren, voor gevolg heeft dat de verworven rechten van eiseres worden gekrenkt;

Dat eiseres haar recht vindt niet in de verzekeringsovereenkomst tussen verweerster en de verzekeringnemer, doch in de contractuele verhouding tussen verzekeraar en makelaar (Fredericq, I, bld. 353 - Rb. van Kooph. Brussel 15 oct. 1928 - 5 mei 1931 - Jur. Comm. Brux. 1928, 237 en 1931, 10);

Overwegende dat eiseres ten titel van schadevergoeding het volledig commissieloon vraagt voor de resterende termijn van de polis hetzij 7 jaar 8 maand en 20 dagen;

Dat voor de berekening van de toe te kennen vergoeding er nochtans rekening dient gehouden met zekere onkosten die eiseres niet meer zal moeten uitbesteden ingevolge het verbreken van de overeenkomst (inningskosten van de premie - briefwisseling). (Rb. van Kooph. Brussel 5 mei 1931);

Dat de schadevergoeding dient vastgesteld op 6.000 F;

Om deze redenen:

Zegt de eis ontvankelijk en gegrond;

Veroordeelt verweerster aan eiseres te betalen de som van zes duizend frank, met de gerechtelijke interesten en de kosten, heden begroot op zevenhonderd vijftig frank.

VREDEGERECHT TE SINT-JOOST-TEN-NODE

30 augustus 1963.

Rechter: M. M. Labbé.

Advokaten: Mrs. Verbaanderd en Reynders.

Onteigening. — Uitvoering van de voor de onteigening vereiste werken door de onteigende eigenaars?

De wetten van 1 juli 1858 en 15 november 1867 evenals art. 25 van de wet van 29 maart 1962 verlenen niet aan de onteigende eigenaars het recht te worden belast met de uitvoering van de voor de onteigening vereiste werken. Dit recht is alleen aan de bestuursoverheden gegeven.

Gemeente Sint-Stevens-Woluwe t/ De Smedt cs.

Overwegende dat de vordering als voorwerp heeft de vergoedingen te doen bepalen waarop de verweerders recht hebben ten gevolge van de onteigening ten algemene nutte van het hierna bepaalde perceel bouwland;

Overwegende dat de vordering regelmatig is ingesteld; dat de door de wet voorgeschreven formaliteiten vervuld zijn, en dat het plan van de grondinnemingen van toepassing is op het goed waarvan de onteigening wordt gevorderd;

Overwegende echter dat de onteigenden ter plaatse besluiten genomen hebben om door de rechtbank te horen zeggen dat zij gemachtigd zullen zijn zelf de werken uit te voeren, die de onteigening veroorzaakt hebben, en dit volgens de plannen van de gemeente en in de voorwaarden door deze bepaald;

Dat zij dit «recht» willen putten uit artikel 6 der samengeschiedelde wetten van 1 juli 1858 en 15 november 1867, betreffende de onteigeningen per stroken, en in artikel 25 van de wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en de stedenbouw;

Dat verweerders vertogen dat het Koninklijk Besluit,

dat de onteigening toestond, dateert van 15 april 1960 en verscheen in het Belgische Staatsblad van 13 mei 1960;

Dat zij, alsmede andere belanghebbenden, in dato 1 juli 1960, aan eiseres lieten weten dat zij bereid waren de door de gemeente voorgenoemen werken uit te voeren in de voorwaarden door de gemeente bepaald en in de tijd in de plannen voorzien;

Dat zij nog steeds wensen van dit recht gebruik te maken en dat zij hun vroeger aanbod staande houden;

Overwegende echter dat verweerders in gebreke blijven te bewijzen dat de door hen ingeroepen wetsbeschikkingen hun het beweerdde « recht » geven;

Dat, volgens art. 6 al. 2, dezelfde voorkeur gegeven mag worden, onder dezelfde voorwaarden, aan de eigenaar die over meer dan de helft van de onteigende percelen beschikt;

Maar dat die voorkeur slechts door de bestuurs-overheid gegund kan worden; dat het niet bewezen is dat de rechtbanken die macht zouden hebben (Zie Répert. prat. V° Expropriation, nr. 1080);

Dat art. 25 van de wet van 29 maart 1962 insgelijks aan verweerders het betwiste recht niet geeft; dat er bepaald wordt dat « de eigenaar of de eigenaars kan of kunnen vragen om belast te worden met de uitvoering van de werken »; dat het feit dat de Franse tekst van dit artikel zegt: « sont en droit de demander à être chargé... » niet geïnterpreteerd kan worden in de zin: « sont en droit d'être chargés »;

Dat de gezegde mogelijkheden dus alleen van de openbare machten afhangen, voor wie het een louter vermogen is, zonder dat aan de eigenaars een recht toegekend wordt; dat die wetsbepalingen in werkelijkheid slechts aan deze machten het recht geven door partikulieren openbare werken van algemeen belang te laten uitvoeren, hetgeen een afwijking is van

het principe dat, in geval van onteigening ten algemeenen nutte, zij door de onteigenaars ten uitvoer dienen gebracht te worden (cf. art. 23 van de wet van 17 april 1835);

Overwegende dat, in feite, verweerders nooit aan de gemeente aangeboden hebben zelf de werken uit te voeren;

Dat, in hun brief van 1 juli 1960, verweersters — en vier andere eigenaars — aan de gemeente voorgesteld hebben: 1) gratis afstand te doen van grond voor het aanleggen der wegenis; 2) alle onkosten aan de gemeente te betalen voor het aanleggen van de wegenis, de riolering en de waterleiding;

Dat dit voorstel met de wetsvereisten niet strookt;

Dat, overigens, het schepencollege met de ondertekenaars van de brief hun voorstel bespraken, maar dat Jozef Van Laer, Georges Desmedt (een der verweerders?) en zuster Peeters, op 30 september 1960, aan het gemeentebesetuur lieten weten dat zij zich niet akkoord konden verklaren met het door de gemeente voorgestelde plan;

Overwegende dat in ieder geval de gemeente gegrond was te beschouwen dat er geen wettelijk voorstel meer bestond;

Overwegende, daarenboven, dat verweerders dus niet bewijzen dat hun aanbod gedaan werd in samenwerking met andere eigenaars, die met hen meer dan de halve oppervlakte bezitten van het grondgebied bestemd voor de verkaveling;

Dat ook de beraadslaging van de gemeenteraad van Sint-Stevens-Woluwe, in dato 21 februari 1963, die de vervolging van de onteigening beveelt, vermeldt dat de onderhandelingen met het oog op de herverkaveling nog niet gelukt zijn;

Dat het door verweerders ingeroepen middel de ont-eigeningsprocedure dus niet kan tegenhouden;

.....

WETGEVING

HERVORMING VAN HET ONDERWIJS IN DE RECHTEN

Onze lezers zullen voorzeker met belangstelling kennis nemen van het wetsvoorstel dat zo pas werd ingediend bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers tot hervorming van het onderwijs in de rechten.

Wij geven hieronder de zeer interessante memorie van toelichting van het wetsvoorstel alsmede de tekst ervan.

* * *

12 november 1963

WETSVOORSTEL

tot wijziging van :

1. de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens;
2. de wet op de rechterlijke inrichting;
3. de wet, waarbij de vrouwen het beroep van advocaat mogen uitoefenen;
4. de wet op de werkrechtshraden;
5. de wet houdende toelating van de vrouwen tot de magistratuur;
6. de wet houdende instelling van een Raad van State,

met het oog op een hervorming van de studie van het recht.

Toelichting

A. — Inleiding.

Het doel van dit wetsvoorstel, de hervorming van de studie van het recht, is bijzonder dringend geworden en beantwoordt niet alleen aan de wensen van de studenten en van de professoren, maar ook aan de dwingende eisen, gesteld door de moderne wereld, de democratisering van de studies en een doelmatiger voorbereiding van de studenten op de door hen gekozen loopbanen.

De verantwoording welke hierna volgt werd groten-deels overgenomen uit het verslag over deze hervorming, opgesteld door Franstalige en Nederlandstalige afgevaardigden van studenten aan onze vier universiteiten. (1).

Het voorstel sluit aan bij de besluiten, uitgewerkt

door de Regeringscommissie die, in 1956 door de Minister van Openbaar Onderwijs ingesteld, haar werkzaamheden in 1959 beëindigde, en bij de verschillende tegenvoorstellen, die door iedere rechtsfaculteit van onze vier Universiteiten ingevolge deze besluiten werden ingediend.

* * *

Over de huidige depreciatie van het diploma van doctor in de rechten is men het nagenoeg eens. Om dit te verhelpen is een verder doorgedreven en evenwichtiger uitgebouwde juridische vorming vereist en dient het programma meer actueel te worden gemaakt.

De zuiver juridische beroepsmogelijkheden voor doctors in de rechten liggen niet enkel in de gerechtelijke sector, zoals de balie en de magistratuur. Talrijke juristen worden aangetrokken door en ook aangeworven voor een betrekking in het bedrijfsleven of in de overheidssector, zowel op nationaal als internationaal vlak. Wij moeten nochtans vaststellen dat de doctors in de rechten bij de huidige regeling van de studie van het recht praktisch niet voorbereid zijn op dergelijke loopbanen.

B. — Beginselen.

De studie van de rechten zal twee kandidaatsstudiejaren en drie licentiaatsstudiejaren behelzen. Zij zullen aangevuld kunnen worden met een doctoraat, waarvoor een speciale regeling geldt.

De twee kandidaatsstudiejaren dienen een voorbereiding te zijn tot de studie van de rechten, zowel wat de voor de toekomstige jurist onmisbare algemene ontwikkeling betreft als inzake de onontbeerlijke inleiding tot het recht en de specifieke cultuur, vereist voor de studie van het recht. Het gaat dus niet enkel om de uitdieping van bepaalde vakken die in de humaniora worden onderwezen.

Juist daarom verschillen zij van de studie voor kandidaat in de letteren en wijsbegeerte en zijn zij rechtstreeks ingedeeld bij de rechtsfaculteit.

De drie licentiaatsstudiejaren omvatten alle vakken die thans in de drie studiejaren voor het doctoraat in de rechten worden gedoceerd; door het diploma van «*Licentiaat in de rechten*» worden alle burgerlijke gevolgen verleend, die thans verbonden zijn aan de toekenning van de graad van doctor.

Het huidige stelsel van keuzevakken wordt vervangen door een stelsel van relatieve specialisatie, dat een begin van oriëntatie zou vormen in de voornaamste sectoren van beroepsactiviteit die toegankelijk zijn voor juristen. Deze specialisatie vindt plaats tijdens het derde jaar licentiaat, d.w.z. zo kort mogelijk vóór de beroepspraktijk. Bij de verschillende mogelijkheden tot specialisatie wordt nochtans niet geraakt aan het beginsel van één en hetzelfde diploma van «*licentiaat in de rechten*», na vijf jaar studie aan de student toegekend, ongeacht de door hem gekozen specialisatie. Ten slotte valt deze regeling niet samen met de specialisatie die bestaat in het doctoraat, noch met de gespecialiseerde licentiaten.

Met het doctoraat gaan de licentiaten in de rechten een wetenschappelijke volmaking krijgen op een gebied van juridische specialisatie naar hun keuze; die wetenschappelijke aard is thans reeds eigen aan het doctoraat in de andere faculteiten.

Het doel van het voorstel is derhalve een aan alle faculteiten gemeen modelprogramma op te stellen, dat als verplicht minimum geldt en de studenten de moge-

lijkheid biedt om tijdens hun studie naar een andere universiteit over te gaan.

De faculteiten zijn bijgevolg verplicht de richtlijnen ervan te eerbiedigen, wat betreft de te doceren stof en vooral wat betreft de inhoud die aan de cursussen moet gegeven worden. Maar het staat hun vrij cursussen toe te voegen aan het wettelijk programma.

Om de programma's meer actueel te maken, worden bepaalde cursussen ingevoerd, die totaal nieuw zijn, waardoor andere traditioneel gedoceerde cursussen afgeschaft of naar hun inhoud gewijzigd worden. Het gaat inderdaad niet op een z.g. hervorming tot stand te brengen, die het huidige programma zou verzwaren zonder een keuze te doen, die beantwoordt aan de vastgelegde principes.

Het voorstel betreft enkel de te doceren stof in het raam van de studie van het recht *sensu stricto* en laat zich niet in met de licentiaten die in nauw verband staan met de studie van het recht, zoals de verzekeringen, de criminologie, het sociaal recht, het fiscaal recht, het recht in verband met het bedrijfsleven, enz. Deze behouden hun belang als aanvullende studies.

C. — Toelichting.

I. — De kandidatuur in de rechten.

De kandidatuur in de rechten zal over twee studiejaren lopen en voortaan thuishoren bij de Rechtsfaculteit.

Het programma berust op twee fundamentele stelregels:

— de studie dient van het eerste jaar af een uitgesproken juridische oriëntatie te krijgen;

— behoud van cursussen in verband met algemene ontwikkeling in actuele zin, waarbij speciale aandacht wordt verleend aan de sociale werkelijkheid.

Voorgestelde wijzigingen.

1. Afschaffing van het Latijn.

Het gaat niet op te beweren dat een cursus «*Latijnse schrijvers*» de literaire of voornamelijk spraakkundige leemten kan aanvullen die door sommigen bij de studenten in de eerste kandidatuur worden vastgesteld.

Bovendien kan een cursus «*Commentaar op Latijnse juridische teksten*» geen nut opleveren voor jongelui zonder de minste juridische kennis.

Tenslotte schijnt een cursus «*Inleiding tot de Latijnse rechtstaal*» overbodig te zijn voor een goed begrip van de cursus Romeins recht, zoals wij er het onderwijs van voorstellen nl. «*in verband met het burgerlijk recht*»; voor een dergelijk begrip is slechts een elementaire kennis van het Latijn vereist, en die wordt bij het einde van de humaniora verondersteld.

2. Romeins recht.

Deze cursus wordt in een nieuw perspectief beschouwd. Al vormt het Romeins recht ongetwijfeld de basis van de meeste hedendaagse rechtstelsels in Europa, al moet een juridische vorming derhalve, bij de aanvang, op de grondbeginselen van dit Romeins recht steunen, toch ligt het belang van deze cursus vooral in het feit dat men daarin een dynamisch recht kan ontleden, waarvan de juridische techniek zich aangepast heeft aan de wisselende sociale omstandigheden. Daarom stellen wij voor deze cursus te beschouwen in verband met het hedendaags burgerlijk recht,

om de onderscheiden technieken te vergelijken, de verwantschap ervan te onderstrepen en de student eraan te wennen de bestudeerde regelingen in een bepaald sociaal kader te plaatsen.

De nieuwe titel van de cursus luidt derhalve : « *Romeins recht in verband met het burgerlijk recht* ».

3. *Geschiedenis van de Instellingen der Oudheid, Middeleeuwen, Moderne en Hedendaagse Tijden — Historische inleiding tot het burgerlijk recht.*

De tekorten van het onderricht in de geschiedenis tijdens de humaniora zijn geen reden om al die stof, zij het ook globaal, opnieuw grondig te doen bestuderen. Er dient een keuze gedaan te worden volgens het perspectief, waarin deze stof moet beschouwd worden voor de vorming van een jurist : het is van hoofdzakelijk belang tijdens de kandidaturen een synthetisch onderricht in de geschiedenis te verstrekken, waarbij de hoofdlijnen der ontwikkeling van de instellingen en tevens van de sociale werkelijkheid, die ze verklaart, worden aangegeven, maar het is ook van belang deze cursussen meer direct juridisch te oriënteren door ze te beschouwen als een noodzakelijke inleiding tot het recht en als deel uitmakend van de specifieke cultuur, eigen aan de studie van het recht.

Daarom worden de volgende drie nieuwe cursussen voorgesteld :

a) *Geschiedenis van het privaatrecht.*

Het betreft hier de studie van de opeenvolgende opvattingen, en regelingen inzake de personen (huwelijk en familie), de goederen, de verbintenissen en de procedure.

b) *Geschiedenis van het staatsrecht en van de politieke instellingen.*

Hier slaat het onderricht op de opeenvolgende opvattingen en regelingen met betrekking tot de staten :

— *Intern* : verhouding tussen staat en individu; statuut van de overheidslichamen; vergelijking tussen de verschillende autocratische en democratische stelsels : keizerrijken, koninkrijken, republieken, dictaturen, theocratieën of parlementaire regimes...

— *Internationaal* : de verhoudingen tussen staten : verdragen, unies, statuut der koloniën, oorlogsrecht, enz...

c) *Studie van de politieke en sociale denkbeelden vanaf de XVIIIe eeuw.*

Het komt ons voor dat het belang van deze cursus, die zich beperkt tot de hedendaagse periode en aanvangt bij het einde van de Moderne Tijden, bijzonder groot is. Terwijl men zich voor de vroegere perioden dient te beperken tot de studie van de voornaamste instellingen, is bij dit nieuwe sociale en politieke tijdperk, dat in de XVIIIe eeuw aanvangt, een grondiger studie van de denkbeelden onontbeerlijk om het hedendaags tijdsgebeuren in een actueel licht te plaatsen en aldus beter te begrijpen.

Men mag zich niet tevreden stellen met een opsomming; in deze cursus dienen de gedachtenstromingen die hun stempel op onze tijd hebben gedrukt te worden omschreven en verklaard. Men dient zowel Montesquieu als Marx, zowel Locke als de christen-democratische opvattingen te bestuderen en men mag niet nalaten te verwijzen naar de sociale werkelijkheid.

4. *Geschiedenis van België.*

Zoals deze cursus thans wordt opgevat, lijkt hij ons werkelijk overbodig : ieder student heeft de gelegenheid gehad hem te bestuderen in het laatste jaar van de humaniora. Wat de toekomstige Belgische jurist aan de universiteit meer onmiddellijk interesseert, en terecht, zo menen wij, is dat gedeelte van de geschiedenis van België, dat meer in het bijzonder betrekking heeft op de *parlementaire geschiedenis* van België sedert 1830.

Daarom stellen wij voor deze cursus in de parlementaire geschiedenis van België niet meer te beschouwen als een afzonderlijke cursus, maar als een « *Inleiding tot de cursus in het staatsrecht* ».

5. *Staatsrecht.*

Deze cursus zal voorkomen op het programma van de tweede kandidatuur om het programma van het licentiaat te verlichten. Dit beantwoordt meteen aan de wens om de student reeds bij het begin van zijn opleiding rechtstreeks met de juridische wetenschap in contact te brengen. Men verliese niet uit het oog dat dit programma bestemd is voor toekomstige kandidaten in de rechten (en niet meer voor die in de letteren en wijsbegeerte).

Bovendien wordt de inleiding van deze cursus, om de hierboven uiteengezette redenen aangevuld met begrippen van parlementaire geschiedenis van België. Deze materies lijken ons nauw genoeg onderling in verband te staan om in één cursus te worden behandeld.

6. *Encyclopedie van het recht.*

In deze cursus worden de verschillende grondbeginselen, takken en bronnen van het recht in het algemeen en van het Belgisch recht in het bijzonder bestudeerd. Het is een synthetische inleiding tot alle rechtsvakken die later zullen worden gedoceerd.

Als nieuwe titel wordt voorgesteld : « *Inleiding tot de studie van het recht* ».

Deze leergang zou in de eerste kandidatuur worden gedoceerd, omdat een inleiding tot een welbepaalde studie haar plaats moet vinden bij het begin van deze studie; omdat de toekomstige licentiaat in de rechten aldus vanaf het eerste jaar de juridische wetenschap zal leren kennen en waarderen en omdat leergangen, die betrekking hebben op welbepaalde takken van het recht, op het programma van de tweede kandidatuur staan.

7. *Psychologie.*

Deze cursus ondergaat geen wijziging.

8. *Moraal.*

Deze cursus bekleedt een belangrijke plaats in het programma van de kandidatuur in de letteren en wijsbegeerte. In het raam van een kandidatuur in de rechten lijkt het ons gepaster de cursus, meer in objectieve zin op te vatten.

Het dunkt ons derhalve redelijker dit vak niet als een afzonderlijke cursus te beschouwen, maar de studie van deze bijzondere stof op te nemen in de cursus in de wijsbegeerte om de student een meer synthetische visie op dit vak van algemene ontwikkeling te geven.

9. Wijsbegeerte.

Om het onderricht van deze stof meer actueel te maken en tevens er de begrippen van zedenleer in op te nemen (wat blijkbaar samengaat, indien men de verschillende moderne auteurs bespreekt, wier theorieën in deze cursus zouden moeten worden bestudeerd), geven wij deze cursus de titel: « *Grote stromingen van de wijsbegeerte, met inbegrip van de meest recente* »; de cursus is vooral van beschrijvende aard.

10. Logica.

Deze cursus mag geen loutere opsomming van de verschillende theorieën zijn; de toekomstige jurist zal veel meer nut halen uit de vorming van zijn redeneervermogen door een cursus, waarin de methodes van de logica worden uiteengezet. Derhalve noemen wij deze cursus « *Formele logica* ».

11. Natuurrecht.

Ook dit is een noodzakelijke inleiding tot het recht. Wij verkiezen de titel: « *Wijsgerige grondslagen van het recht* ». Ook de Regeringscommissie erkent dat de benaming « natuurrecht » dubbelzinnig is voor een cursus die zij beschouwt als de kritische studie van de wijsgerige grondslagen van de rechtsregels.

12. Staathuishoudkunde.

Het onderwerp van deze cursus is de uiteenzetting van de algemene begrippen betreffende de economische aspecten van het leven in gemeenschap. In dit stadium gaat het niet om de opleiding van specialisten in de economie. Deze cursus zal trouwens voorkomen op het programma van de tweede kandidatuur om dat van het licentiaat te verlichten en omdat hij thans een basisvalk van de sociale vorming is.

13. Sociologie.

Ook de sociologie is een fundamentele leergang van de sociale vorming geworden; de positieve studie zowel van de algemene sociologie als van de sociologie van het recht zal voor de toekomstige licentiaat in de rechten zeer nuttig zijn. De onderscheiden sociale milieus, de maatschappelijke gedragingen en de motivering ervan, de sociale structuren en de organisatie ervan vormen de grondslagen, waarop het recht is gebouwd.

14. Literatuur.

a) Deze cursussen behoren tot de grondslagen van de algemene vorming, maar zoals zij thans worden gedoceerd, interesseren zij slechts een minderheid onder de studenten. De professoren zijn immers verplicht de ganse literatuur te behandelen in een blijkbaar veel te kort tijdsbestek, op gevaar af te herhalen wat reeds in de humaniora werd onderwezen.

b) Derhalve moet, bij het onderwijs van de literatuur, worden gelet op het vermijden van een driedovoudig gevaar:

Dit onderricht mag geen overzicht zijn van de ganse literatuur, dat zich feitelijk beperkt tot een loutere opsomming van auteurs en werken.

Er zij overigens opgemerkt dat de studie van de letterkunde, al kan zij hoofdzakelijk worden opgevat als een esthetische ontleding van « de kunst van het

schrijven », toch ook kan bestaan in het benaderen van levende getuigenissen. Wij menen dat alleen dit laatste perspectief aangewezen is in het raam van een juridische vorming.

Ten slotte wensen wij de cursussen in de algemene vorming actueler te maken en wij moeten wel vaststellen dat in de cursussen in de literatuur, in de huidige stand van het onderwijs, de hedendaagse letteren verwaarloosd worden, waar deze nochtans in de ogen van de studenten bijzonder belangrijk zijn, omdat deze stof in de humaniora weinig of niet behandeld wordt.

De cursus kan werkelijk een aanvullende vorming zijn voor niet-specialisten. Overigens zal het de professoren steeds mogelijk zijn, voor een beter begrip van de hedendaagse werken bij gelegenheid te verwijzen naar de « klassieke of oude » schrijvers die bijzondere aandacht verdienen.

Ten slotte is het betreurenswaardig dat men zich tot nog toe bij de cursussen in de algemene ontwikkeling uitsluitend tot de studie van de literatuur beperkt heeft. Ook op andere kunsten, en met name op de schilderkunst en de muziek, oefent de literatuur een duidelijke invloed uit. Een elementaire kennis daaromtrent zou de toekomstige jurist niet misstaan. Het ware bijgevolg wenselijk in de cursus in de literatuur een, zij het dan ook bescheiden, plaats in te ruimen voor de studie van de onderscheiden kunstrichtingen.

c) In dit perspectief worden alle cursussen in de literatuur vervangen door één cursus: « *Grote stromingen van de hedendaagse kunsten en letteren* ».

Het juiste evenwicht, dat bij dit onderricht moet bereikt worden, hangt niet zozeer af van de titel van de cursus als van het talent van de professoren en van de door hen gebruikte methode.

15. De historische kritiek.

Het is ongetwijfeld van belang de kritische zin van de studenten, en voornamelijk de zin voor bronnenkritiek te vormen (*actueel belang van het getuigenis en van de informatie*). Waar titel en inhoud van de huidige cursus historische kritiek een al te uitsluitend geschiedkundig en vaak zeer wetenschappelijk aspect vertonen, zou derhalve een cursus waarin dezelfde kritische geest wordt toegepast op de rechtsbronnen en de algemene begrippen van geloofwaardigheids- en informatiekritiek worden uiteengezet, een inleidend gegeven zijn tot het recht.

Deze cursus kan als een specifieke en afzonderlijke cursus worden beschouwd onder de titel: « *Bronnenkritiek* » of opgenomen worden in de cursus: « *Inleiding tot de studie van het recht met begrippen van bronnenkritiek* ».

* * *

Per slot ziet het programma van de twee jaren voor de kandidatuur in de rechten er uit als volgt:

	Aantal uren
<i>Eerste kandidatuur</i>	
1. Grote stromingen van de wijsbegeerte, met inbegrip van de meest recente	60
2. Formele logica	30
3. Psychologie	60
4. Grote stromingen van de hedendaagse kunsten en letteren	45
5. Geschiedenis van de politieke en sociale denkbeelden vanaf de XVIIIe eeuw	45
6. Geschiedenis van het privaatrecht	45
7. Geschiedenis van het staatsrecht en van de politieke instellingen	45

8. Inleiding tot de studie van het recht met begrippen van bronnenkritiek 15

Tweede kandidatuur

1. Wijsgerige grondslagen van het recht 45
 2. Romeins recht in verband met het burgerlijk recht 120
 3. Staatsrecht met begrippen van parlementaire geschiedenis van België 120
 4. Staathuishoudkunde 75
 5. Sociologie 60

In deze fase worden, voor de praktische vorming, slechts lezingen en, desgevallend, praktische oefeningen met betrekking tot de mondeling gedoceede stof aan de studenten opgelegd.

II. — *Het licentiaat in de rechten.*

a) *Beginselen.*

1. Het licentiaat zal over drie studie jaren lopen. Op het programma staan vakken, waarvan sommige gemeenschappelijk zijn en andere tot de specialisatie behoren.

2. De «*gemeenschappelijke vakken*» zijn al de vakken waarvan de kennis essentieel wordt geacht voor de vorming van ieder jurist, ongeacht de speciale beroepsbekwaamheid die hij later wenst te verwerven.

a) Globaal genomen bestaan zij uit de vakken van het huidige programma van de drie studie jaren voor het doctoraat in de rechten.

— met uitzondering van de cursussen in staatsrecht en staathuishoudkunde, die voorkomen op het nieuwe programma van de tweede kandidatuur in de rechten, en de verschillende keuzevakken, die door onderhavig voorstel worden afgeschaft,

— en rekening houdende met twee nieuwe cursussen: «*Inleiding tot de buitenlandse rechtssystemen*» en «*Boekhouding*» alsook met de wijzigingen, aangebracht in of de inkrimpingen van bepaalde cursussen die voorkomen op het huidige programma van het doctoraat.

b) Deze stof wordt als essentieel beschouwd, doch daarin dient een evenwicht tot stand te worden gebracht tussen de vakken welke het privaatrecht en die welke het publiekrecht betreffen.

De benaming «*Begrippen*» werd bij de meeste gemeenschappelijke vakken weggelaten, want daardoor wordt het fundamentele belang van bedoelde vakken bij de vorming van een jurist blijkbaar genegeerd. Het streven naar een doeltreffende herwaardering van de studie van het recht mag immers niet gepaard gaan met een gedeeltelijke depreciatie door het doceren van cursussen waarin men zich beperkt tot elementaire en oppervlakkige begrippen.

Het nieuwe programma is bijgevolg, overeenkomstig de beoogde hervorming, actueler en tegelijk strenger.

c) De «*gemeenschappelijke vakken*» worden gedoceed in het eerste en het tweede licentiaat, met uitzondering van twee cursussen die, om de hierna uiteengezette redenen, voorkomen op het programma van het derde jaar.

3. Het doel van het «*stelsel van specialisatie*» is een rationele hergroepering, in verschillende afdelingen, van de stof, waarvan de kennis niet essentieel is voor de vorming van ieder jurist. Daarbij wordt rekening gehouden met de voornaamste sectoren

waarover de rechtswetenschappen zijn verdeeld, en wordt de student een door zijn beroepsrichting bepaalde keuze en een relatieve specialisatie opgelegd, zodat hij rechtstreeks wordt voorbereid op zijn toekomstig beroep.

Dit voorstel is ongetwijfeld een van de belangrijkste punten van de hervorming.

a) De voorgestelde regeling steunt op een rationele hergroepering van de stof waarvan de kennis niet essentieel is voor de vorming van ieder jurist.

— Het komt er dus niet op aan daarin al de stof op te nemen die thans op het programma van het doctoraat in de rechten staat, maar wel die grondiger te bestuderen.

Het huidige stelsel van keuzevakken, zoals dat is geregeld door de wet van 1929, maakt het de student mogelijk een volkomen willekeurige keuze te doen, die al te dikwijls door gemakzucht is ingegeven. Dat stelsel is, zoals uit de ervaring ten overvloede blijkt, ongetwijfeld vatbaar voor kritiek. Toch vindt het zijn oorsprong in een juiste opvatting, die ook vandaag nog al haar waarde behoudt: de rechtswetenschap is te uitgebreid en te ingewikkeld geworden om, redelijkerwijze gesproken, de student in de rechten een encyclopedische vorming te kunnen meegeven, d.w.z. een min of meer grondige kennis van de verschillende takken van het hedendaagse recht. Men moet de studenten derhalve, althans in een zekere mate, een verstandige keuze laten doen; vandaar het belang om bepaalde, grondiger uitgewerkte of meer gespecialiseerde cursussen rationeel in een afdeling te hergroeperen en de student te verplichten tot het kiezen van een afdeling in haar geheel, waardoor de mogelijkheid wordt uitgesloten dat zijn keuze wordt bepaald door de grillen van eigen goedvinden of door gemakzucht.

b) In deze fase is de specialisatie een relatieve specialisatie en het begin van een oriëntatie naar het beroepsleven.

— Van een werkelijke specialisatie kan slechts sprake zijn in het doctoraat.

— Logischerwijze mag men veronderstellen dat de meeste licentiaten in de rechten noch het verlangen noch de materiële middelen zullen hebben om zich een bijkomende inspanning te getroosten voor verdere studie die voor de toegang tot het beroep niet onontbeerlijk is. Daarom moet reeds in het licentiaat in de rechten worden voorzien in de mogelijkheid van een beroepsoriëntatie.

c) Bij het hergroeperen van de vakken werd rekening gehouden met de voornaamste sectoren van de beroepsactiviteit van de juristen.

— Specialisatie in het perspectief van het beroep en niet uit een louter wetenschappelijk oogpunt: in die geest wordt de specialisatie op het niveau van het licentiaat in de rechten beschouwd. Het is zaak de student beter voor te bereiden op het beroep dat hij wenst uit te oefenen.

— In dit perspectief zijn er trouwen minder afdelingen nodig, daar het nu eenmaal gaat om de aanvulling van de juridische basisvorming, zonder al te ver doorgedreven specialisatie. Daarbij wordt aan de student in iedere afdeling een zekere vrijheid van keuze gelaten (in iedere afdeling onderscheidt men immers verplichte vakken en keuzevakken).

— Er worden drie afdeling voorgesteld, welke beantwoorden aan de keuze van een beroepssector:

De gerechtelijke afdeling,

die in het bijzonder voorbereidt op de balie, op de magistratuur en op de betrekkingen in verband met het Rechtswezen in het algemeen.

De afdeling Openbaar Ambt,

die in het bijzonder voorbereidt op de nationale en internationale administraties en op de diplomatie.

De economische afdeling,

die voorbereidt op de zakenwereld : nijverheid, handel, financiën en verzekeringen.

d) De specialisatie vindt natuurlijk plaats in het derde licentiaat.

Eerst dan bezit de student de nodige juridische basisvorming om de studie van betrekkelijk gespecialiseerde cursussen (*grondige studie van vraagstukken en vergelijkend recht*) aan te vatten.

Bovendien zal de student, als hij het beroepsleven zo dicht genaderd is, zich bij zijn keuze minder laten leiden door gemakzucht dan door het verlangen om zijn vorming te voltooien en zich op de uitoefening van een beroepsbezigheid voor te bereiden.

4. Erkenning van dezelfde juridische waarde van alle diploma's van «*Licentiaat in de Rechten*», ongeacht de gevolgde specialisatierichting.

De bij de wet geregementeerde beroepen staan open voor alle universitaires, ongeacht de afdeling waarvan zij de cursussen gevolgd hebben; aan ieder van hen wordt de titel «*Licentiaat in de Rechten*» zonder enige specificatie toegekend.

Op het diploma zal evenwel melding worden gemaakt van de gekozen afdeling, zoals thans de gevolgde keuzevakken worden vermeld.

Dit is verantwoord door het feit dat de ontvangen specialisatie slechts een oriëntatie naar het beroep is en de studenten bij het kiezen van een beroep niet mogen gehinderd worden door al te hoge scheidsmuur.

b) *Voorgestelde wijzigingen.*

A. Inzake de gemeenschappelijke vakken.

1) Staatsrecht en staathuishoudkunde.

Deze cursussen krijgen een plaats op het programma van de tweede kandidatuur in de rechten.

2) Burgerlijk recht.

De cursussen in burgerlijk recht behouden hun oorspronkelijk, doch niet exclusief belang. Daarom past het de essentiële stof (verbintenissen, personen, en goederen) te onderscheiden van die met een meer technisch karakter. Met het oog op een eventuele latere specialisatie (gerechtelijke afdeling) is een lichte vermindering van het aantal aan laatstbedoelde vakken bestede uren geboden voor een evenwichtige basisvorming van een jurist.

3) Administratief recht.

Deze cursus wordt voorgesteld op het programma van het eerste licentiaat, wat het voordeel biedt dat onder meer de problemen inzake persoonlijkheid, aansprakelijkheid en goederenstelsel hetzelfde jaar behandeld worden in burgerlijk en administratief recht. Een

gelijktijdige studie van deze beide takken is, naar ons oordeel, niet alleen mogelijk, maar ook nuttig.

4) Volkenrecht.

De nieuwe titel «*Volkenrecht en internationale instellingen*» is verantwoord wegens het belang dat deze instellingen, vooral in Europees verband, hebben gekregen en wegens de essentiële rol die de juristen daarin moeten vervullen. Ook de inhoud van de cursus wordt derhalve in die zin gewijzigd.

5) Rechterlijke inrichting. Bevoegdheid en Burgerlijke Rechtsvordering.

Met behoud van dezelfde inhoud krijgt deze cursus de titel : «*Burgerlijk procesrecht*», die tegelijk eenvoudiger en juister is. Deze benaming werd reeds ingevoerd in Frankrijk en de mogelijkheid bestaat dat zij, bij de omwerking van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, waarmede men thans in België bezig is, ook in ons land wordt overgenomen.

Daar de grondbeginselen van het burgerlijk recht reeds in het eerste licentiaat worden bestudeerd, kan een cursus in burgerlijk procesrecht in het tweede jaar blijkbaar geen grote moeilijkheden opleveren.

6) Strafrecht en strafvordering.

Daar de inhoud van deze cursussen ongewijzigd blijft, wordt voorgesteld ze beide op het programma van het eerste licentiaat te plaatsen; het strafrecht wordt best tijdens het eerste en de strafvordering tijdens het tweede semester gedoceerd.

7) Fiscaal recht en handelsrecht.

Beide cursussen worden op het programma van het tweede licentiaat geplaatst, aangezien de voornaamste cursussen in het burgerlijk recht in het eerste jaar werden bestudeerd.

8) Sociaal recht.

Deze cursus behelst de studie van de wetten, alsmede de collectieve en andere overeenkomsten betreffende de arbeid en sociale zekerheid.

9) Inleiding tot de buitenlandse rechtsstelsels.

Het doel van deze nieuwe cursus is de toekomstige jurist de mogelijkheid te bieden de beginselen en de techniek van ons rechtsstelsel te vergelijken met die van buitenlandse stelsels.

Deze cursus is tevens een inleiding tot de verschillende cursussen in vergelijkend recht, die voorkomen op het programma van de specialisatie.

10) Internationaal privaatrecht.

Alleen deze cursus van de gemeenschappelijke vakken, die thans voorkomt op het programma van het derde doctoraat, blijft op het programma van het derde licentiaat. Dit volgt uit het feit dat men deze ingewikkelde stof pas kan aanvangen nadat alle vakken op het gebied van burgerlijk recht, burgerlijk procesrecht en zelfs volkenrecht volledig zijn bestudeerd.

11) Boekhouding.

Ofschoon van technische aard, heeft deze cursus voor de jurist een niet te onderschatten praktisch belang : eigen boekhouding, probleem van de faillissementen, lezen van balansen, enz...

Het lijkt ons aangewezen deze nieuwe cursus zo kort mogelijk vóór de beroepsuitoefening, dus in het derde licentiaat te plaatsen.

B. Inzake de « Specialisatie ».

De specialisatie wordt voorgesteld in het derde licentiaat, waar nog twee gemeenschappelijke vakken gedoceerd worden.

In iedere afdeling moeten verplichte vakken en keuzevakken op het programma staan. De mogelijke verplichte vakken behelzen grondige studie van bepaalde vraagstukken en cursussen in vergelijkend recht.

1) Principe.

Op drievoudige wijze beschikt de student over de vrijheid van keuze :

Wat de afdelingen zelf betreft : keuze tussen de gerechtelijke afdeling, de afdeling openbaar ambt en de economische afdeling. Deze keuze moet door de student niet gemotiveerd worden.

In iedere afdeling, maar pas vanaf het derde licentiaat, is er een lijst van verplichte vakken waaronder de student drie cursussen over grondige studie van bepaalde vraagstukken en een cursus in vergelijkend recht moet kiezen.

Dit principe is verantwoord, omdat het in de specialisatie niet alleen zaak is zich te bekwamen in de stof van een bepaalde groep vakken en bijgevolg nieuwe cursussen te bestuderen, maar ook en vooral omdat het erom gaat zich te specialiseren in de reeds bestudeerde *gemeenschappelijke vakken*, die hier grondiger worden behandeld (grondige studie van bepaalde vraagstukken : de titel wijst zowel op een meer uitgediepte mondelinge uiteenzetting als op praktische oefeningen) of in een ander perspectief worden bestudeerd (vergelijkend recht).

Verder is er, eveneens *in iedere afdeling*, een lijst van keuzevakken waaronder de student de stof moet kiezen om zijn specialisatie-programma aan te vullen. Het staat hem dus niet vrij te kiezen onder de keuzevakken (of zelfs onder de verplichte vakken) van een andere afdeling. Deze keuze moet worden gemotiveerd.

Het onderscheid tussen verplichte vakken en keuzevakken in iedere afdeling is verantwoord omdat men van de student moet eisen dat hij, zelfs in de specialisatie, ten minste sommige basiscursussen volgt. Men moet zowel de gebreken van het huidige stelsel van keuzevakken als een stelsel van al te strakke specialisatie vermijden.

2) Praktische regeling in iedere afdeling :

1. De Faculteiten bepalen het aantal uren voor iedere cursus.

2. De student stelt zijn programma vast volgens de hoger uiteengezette principes en legt het ter goedkeuring voor aan de Faculteit.

Bij de goedkeuring van het door iedere student voorgestelde programma beoordelen de Faculteiten hoofdzakelijk de homogeniteit ervan.

3. Het *minimum* aantal uren studie (gemeenschappelijke vakken, specialisatievakken en praktische toepassingen, dat aan de student in het derde licentiaat wordt opgelegd, bedraagt 450 en het *maximum* 600.

c) Programma.

Tot besluit geven wij het programma op, zoals het er

voor de drie jaren voor het licentiaat in de rechten zou uitzien :

Eerste licentiaat.

	Aantal uren
1) Burgerlijk recht :	
Personen	60
Goederen	30
Verbintenissen	75
Kleine contracten	20
2) Administratief recht	60
3) Volkenrecht en internationale instellingen	60
4) Strafrecht	45
5) Strafvordering	30

Tweede licentiaat.

1) Burgerlijk recht :	
Huwelijksgoederenrecht	30
Erfenissen - Schenkingen - Testamenten	60
Voorrechten en Hypotheken	30
2) Handelsrecht	90
3) Sociaal recht	45
4) Fiscaal recht	60
5) Burgerlijk procesrecht ,	60
6) Inleiding tot de buitenlandse rechtsstelsels	30

Derde licentiaat.

I) Gemeenschappelijke vakken.

1) Internationaal privaatrecht	45
2) Boekhouding	15

II) Specialisatie.

a) Gerechtelijke afdeling.

Verplichte vakken (2) :

1) Grondige studie van vraagstukken van : burgerlijk recht, burgerlijk procesrecht; strafrecht, straffordering; handelsrecht; fiscaal recht.

2) Vergelijkend recht : vergelijkend burgerlijk recht; vergelijkend strafrecht; vergelijkend handelsrecht.

Keuzevakken : rechtsregels eigen aan de Europese instellingen; speciale sociaalrechtelijke vraagstukken; verzekeringsrecht; speciale vraagstukken op het gebied van internationaal privaatrecht; administratieve geschillen; intellectuele rechten; nijverheidsrecht; zee-recht; organieke wetten op het notariaat.

b) Afdeling Openbaar Ambt.

Verplichte vakken :

1) Grondige studie van vraagstukken van : staatsrecht; administratief recht; volkenrecht en internationale instellingen; fiscaal recht.

2) Vergelijkend recht : vergelijkend handelsrecht; vergelijkend fiscaal recht; vergelijkend sociaal recht.

Keuzevakken : Rechtsregels eigen aan de Europese instellingen; algemene theorie over het openbaar ambt; administratieve geschillen; openbare financiën; organisatie van het bedrijfsleven en van het krediet; inleiding tot de politieke wetenschappen; diplomatieke geschiedenis sedert het Congres van Wenen; Afrikaanse instellingen.

c) Economische afdeling.

Verplichte vakken :

1) Grondige studie van vraagstukken van : handels-

recht; fiscaal recht; staathuishoudkunde; sociaal recht.

2) Vergelijkend recht : verglijken handelsrecht; vergelijkend fiscaal recht; vergelijkend sociaal recht.

Keuzevakken : Rechtsregels eigen aan de Europese instellingen; verzekeringsrecht; openbare financiën; organisatie van het bedrijfsleven en van het krediet; theorie over de onderneming; balansontleding; statistiek; bedrijfsbeheer; intellectuele rechten; nijverheidsrecht; zeerecht; financieel recht; internationaal financieel recht.

In die fase dienen, met het oog op de praktische vorming, in belangrijke mate persoonlijk werk en praktische oefeningen te worden geleverd. Het idee van enkele uren stage per week is in overweging te nemen.

* * *

III. — Het doctoraat.

Zoals hoger gezegd, wordt het vroegere doctoraat door het licentiaat vervangen. Er moet derhalve in een nieuw doctoraat worden voorzien.

Dit behelst het voorleggen van een oorspronkelijke verhandeling en van een thesis die door de examencommissie zijn aanvaard.

Verhandeling en thesis worden in het openbaar verdedigd.

Het examen voor de graad van doctor kan niet vroeger worden afgelegd dan één jaar na het behalen van het diploma van licentiaat.

Hier wordt geen nieuwigheid ingevoerd : de vigerende bepalingen in verband met de andere letterkundige of wetenschappelijke faculteiten worden letterlijk overgenomen.

Zo wordt het doctoraat een specialisatie, die voornamelijk de vorsers en het universitair korps belang zal inboezemen.

M.-A. Pierson.

WETSVOORSTEL

Eerste artikel.

In het eerste artikel van de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens worden de graden van «kandidaat in de rechten» en van «licentiaat in de rechten» onderscheidenlijk ingevoegd na de graden van kandidaat en licentiaat in de letteren en wijsbegeerte.

Art. 2.

In artikel 2 van dezelfde wetten wordt het eerste lid vervangen door volgende bepaling :

«Niemand wordt toegelaten tot het examen voor licentiaat in de letteren en wijsbegeerte, zo hij de overeenstemmende graad van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte niet heeft verworven; tot het examen van licentiaat in de rechten of van licentiaat in het notariaat, zo hij de graad van kandidaat in de rechten niet heeft verworven.»

Art. 3.

In artikel 5, § 1, van dezelfde wetten wordt het eerste lid aangevuld met de woorden : «of voor kandidaat in de rechten», die worden ingevoegd na de woorden : «tot het examen van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte».

Art. 4.

In artikel 5, § 2, van dezelfde wetten wordt het eerste lid aangevuld met de woorden : «voor kandidaat in de rechten», die worden ingevoegd na de woorden : «tot het examen van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte».

Art. 5.

In artikel 10 van dezelfde wetten wordt het tweede lid aangevuld met de woorden : «of van kandidaat in de rechten», die worden ingevoegd na de woorden : «die de graad van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte».

Art. 6.

In artikel 2 van dezelfde wetten wordt het eerste lid aangevuld met de woorden : «van doctor in de rechten», die worden ingevoegd na de woorden : «der graden van doctor in de letteren en wijsbegeerte».

Art. 7.

In artikel 55 van dezelfde wetten worden de in de §§ 1, 2 en 3 voorkomende woorden : «de examens van het doctoraat in de rechten» vervangen door de woorden : «de examens voor het licentiaat in de rechten».

Art. 8.

Artikel 55, § 4, van dezelfde wetten wordt vervangen door volgende bepaling :

«§ 4. — Er wordt van het bepaalde in de vorige drie paragrafen afgeweken voor de licentiaten in de rechten die door een examen bewijzen dat zij bekwaam zijn de bepalingen van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken volledig na te leven.»

Art. 9.

Artikel 17 van dezelfde wetten wordt vervangen door volgende bepaling :

«Artikel 17. — Het examen voor de graad van kandidaat in de rechten omvat :

1. De grote stromingen van de wijsbegeerte, met inbegrip van de meest recente;
2. De formele logica;
3. De psychologie;
4. De grote stromingen van de hedendaagse kunsten en letteren;
5. De geschiedenis van de politieke en sociale denkbeelden vanaf de XVIIIe eeuw;
6. De geschiedenis van het privaatrecht;
7. De geschiedenis van het staatsrecht en van de politieke instellingen;
8. De inleiding tot de studie van het recht met begrippen van bronnenkritiek;
9. De wijsgerige grondslagen van het recht;
10. Het Romeins recht in verband met het burgerlijk recht;
11. Het staatsrecht met begrippen van parlementaire geschiedenis van België;
12. Staathuishoudkunde;
13. Sociologie;
14. Praktische oefeningen over de volgende vakken : Inleiding tot de studie van het recht, geschiedenis van het recht, Romeins recht en staatsrecht.

Over de hier opgesomde vakken worden twee

examens afgelegd en er worden ten minste twee jaren studie aan besteed.»

Art. 10.

In dezelfde wetten wordt een artikel 17bis ingevoegd, dat luidt als volgt:

« Artikel 17bis. — Het examen voor de graad van licentiaat in de rechten omvat:

§ 1. — Eerste en tweede licentiaat:

1. Het burgerlijk recht (gans het Burgerlijk Wetboek);
2. Het administratief recht;
3. Het volkenrecht en de internationale instellingen;
4. Het strafrecht;
5. De strafvordering;
6. Het handelsrecht;
7. Het sociaal recht;
8. Het fiscaal recht;
9. Het burgerlijk procesrecht;
10. De inleiding tot de buitenlandse rechtsstelsels;
11. Praktische oefeningen bij ieder examen, over de vakken die zulks vergen.

Over deze vakken worden twee examens afgelegd en er worden ten minste twee jaren studie aan besteed.

§ 2. — Derde licentiaat.

I. Gemeenschappelijke vakken:

1. Het internationaal privaatrecht;
2. De boekhouding.

II. Specialisatievakken:

A. Gerechtelijke afdeling.

a) Generieke vakken:

1. Grondige studie van het burgerlijk recht;
2. Grondige studie van het burgerlijk procesrecht;
3. Grondige studie van het strafrecht;
4. Grondige studie van de strafvordering;
5. Grondige studie van het handelsrecht;
6. Grondige studie van het fiscaal recht;
7. Vergelijkend burgerlijk recht;
8. Vergelijkend strafrecht;
9. Vergelijkend handelsrecht.

b) Specifieke vakken:

1. Rechtsregels eigen aan de Europese instellingen;
2. Speciale vraagstukken op het gebied van sociaal recht;
3. Verzekeringsrecht;
4. Speciale vraagstukken op het gebied van internationaal privaatrecht;
5. Administratieve rechtscolleges;
6. Intellectuele rechten;
7. Nijverheidsrecht;
8. Zeerecht;
9. Organieke wetten op het notariaat.

B. Afdeling Openbaar Ambt.

a) Generieke vakken:

1. Grondige studie van het staatsrecht;
2. Grondige studie van het administratief recht;
3. Grondige studie van het volkenrecht en van de internationale instellingen;

4. Grondige studie van het fiscaal recht;
5. Vergelijkend grondwettelijk recht;
6. Vergelijkend administratief recht;
7. Vergelijkend fiscaal recht.

b) Specifieke vakken:

1. Rechtsregels eigen aan de Europese instellingen;
2. Algemene theorie betreffende het openbaar ambt;
3. Administratieve rechtscolleges;
4. Openbare financiën;
5. Organisatie van het bedrijfsleven en van het krediet;
6. Inleiding tot de politieke wetenschappen;
7. Diplomatieke geschiedenis sedert het Congres van Wenen;
8. Afrikaanse instellingen.

C. Economische afdeling.

a) Generieke vakken:

1. Grondige studie van het handelsrecht;
2. Grondige studie van het fiscaal recht;
3. Grondige studie van de staathuishoudkunde;
4. Grondige studie van het sociaal recht;
5. Vergelijkend handelsrecht;
6. Vergelijkend fiscaal recht;
7. Vergelijkend sociaal recht.

b) Specifieke vakken:

1. Rechtsregels eigen aan de Europese instellingen;
2. Verzekeringsrecht;
3. Openbare financiën;
4. Organisatie van het bedrijfsleven en van het krediet;
5. Theorie betreffende de onderneming;
6. Balansontleding;
7. Statistiek;
8. Bedrijfsbeheer;
9. Intellectuele rechten;
10. Nijverheidsrecht;
11. Zeerecht;
12. Financieel recht en bankwetten;
13. Internationaal financieel recht en bankwetten.

III. Praktische oefeningen bij ieder examen en over de vakken die zulks vergen.

§ 3. — Voor het derde licentiaat, waarover examen wordt afgelegd en waaraan ten minste één jaar studie wordt besteed, dienen de examinandi bij hun inschrijving een van de drie afdelingen te kiezen. Deze keuze moet niet gemotiveerd worden. In elke afdeling dienen de examinandi onder de algemene vakken vier cursussen te kiezen, waarvan drie een grondige studie van een tak van het recht behelzen en een cursus van vergelijkend recht. Wat de specifieke vakken betreft, dienen zij de cursussen te kiezen, die hun specialisatieprogramma aanvullen. Deze keuze moet gemotiveerd zijn en moet worden goedgekeurd door de bevoegde faculteitsraad, die het aan de examinandi op te leggen minimum aantal uren cursus vaststelt tussen ten minste 450 en ten hoogste 600 uur.

De diploma's vermelden de verschillende vakken, waarover het derde licentiaat gelopen heeft. »

Art. 11.

Het eerste lid van artikel 22 van dezelfde wetten wordt aangevuld met de woorden: « van doctor in de

rechten», die worden ingevoegd na de woorden: «van doctor in de letteren en wijsbegeerte».

Art. 12.

In de wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke inrichting, worden de woorden «doctor in de rechten», die voorkomen in de artikelen 3, 11, 17, eerste en tweede lid, 18, 26, 65, 69, 78, eerste en tweede lid, 123, eerste en tweede lid, en 131, vervangen door «licentiaat in de rechten».

Art. 13.

In de titel van de wet van 7 april 1922, waarbij het aan de vrouwen, die het diploma van doctor in de rechten bezitten, geoorloofd wordt de eed van advocaat af te leggen en dit beroep uit te oefenen, worden de woorden «die het diploma van doctor in de rechten bezitten» weggelaten.

Art. 14.

In het eerste artikel, lid 1, van dezelfde wet, wordt de uitdrukking «die een diploma van doctor in de rechten bezitten» vervangen door «die het vereiste diploma bezitten».

Art. 15.

In artikel 2 van de wet van 21 februari 1948 houdende toelating van de vrouwen tot de magistratuur, worden de woorden «die het diploma van doctor in de rechten bezitten» weggelaten.

Art. 16.

In de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State, worden de woorden «doctor in de recht», die voorkomen in de artikelen 30, eerste lid, 31, eerste lid, 32, eerste en tweede lid, vervangen door «licentiaat in de rechten».

Art. 17.

De §§ 1 tot 9 van artikel 55 van de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens worden overgebracht naar de wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke inrichting waarin zij artikel 136bis worden.

Art. 18.

De §§ 10, 11, eerste lid, en 12 van artikel 55 van de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens worden overgebracht naar de organieke wet van 25 ventôse-5 germinal jaar IX (16 maart 1803) op het notariaat, waarin zij artikel 35ter, §§ 1, 2 en 4 worden.

Art. 19.

§ 9 van hetzelfde artikel wordt eveneens overgenomen in de organieke wet op het notariaat, en wordt er artikel 35ter, § 3.

Art. 20.

De termen «§ 9» en «§ 10», die voorkomen in het aldus bij de organieke wet op het notariaat gevoegde artikel 35ter, § 4, worden er onderscheidenlijk vervangen door de termen «§ 3» en «§ 1».

Art. 21.

In dezelfde organieke wet op het notariaat wordt aan artikel 35 een 5° toegevoegd, dat luidt als volgt: «5° licentiaat in het notariaat zijn».

Art. 22.

In dezelfde wet worden de in artikel 42 voorkomende woorden: «doctor in de rechten» vervangen door: «licentiaat in de rechten».

Art. 23.

Opgeheven worden:

— Artikel 15, eerste lid (betreffende de examinandi, die zich voorbereiden tot de graad van doctor in de rechten of van licentiaat in het notariaat); artikel 54, tweede lid, en artikel 55 van de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens.

Overgangsbepalingen.

Art. 24.

Het overeenkomstig de vroegere wetsbepalingen behaalde diploma van doctor in de rechten wordt gelijkgesteld met dat van licentiaat in de rechten in alle gevallen waarin laatstbedoeld diploma volgens deze wet vereist is.

Art. 25.

§ 1. — De examinandi, die zich reeds vóór de inwerkingtreding van deze wet hebben aangemeld voor een examen voor de toekenning van de graad van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte voorbereidend tot de rechten en het notariaat, mogen de daaropvolgende examens voor het behalen van deze graad afleggen volgens de vroegere wetsbepalingen.

§ 2. — De examinandi, die zich reeds vóór de inwerkingtreding van deze wet hebben gemeld voor een examen voor de toekenning van de graad van doctor in de rechten, mogen de daaropvolgende examens voor het behalen van deze graad afleggen volgens de vroegere wetsbepalingen.

§ 3. — Van het bepaalde in dit artikel mag evenwel slechts gebruik worden gemaakt gedurende de vijf academische jaren na de inwerkingtreding van deze wet.

Art. 26.

De examinandi die de graad van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte voorbereidend tot de rechten en het notariaat behaald hebben overeenkomstig de vroegere wetsbepalingen, worden tot de examens voor het licentiaat in de rechten toegelaten.

Art. 27.

De examens over de eerste kandidatuur in de letteren en wijsbegeerte voorbereidend tot de rechten en het notariaat en die over het eerste doctoraat in de rechten worden, vanaf het tweede academische jaar na de inwerkingtreding van deze wet, niet meer ingericht overeenkomstig de vroegere wetsbepalingen.

Inwerkingtreding.

Art. 28.

Deze wet treedt in werking bij de opening van het op de afkondiging ervan volgende academische jaar. 17 juli 1963.

M.-A. Pierson, P. Harmel, F. Hermans,
E.-E. Jeunehomme, H. Vanderpoorten, F. Van Acker.

(1) Verslag over de Hervorming van de Rechtsstudies, 1962, Place du Roi Albert, 7, Luik.

(2) Pro memorie: Onder deze verplichte vakken dient de student drie cursussen over grondige studie van bepaalde vraagstukken en een cursus in vergelijkend recht te kiezen.

BOEKBESPREKING

Mr. L. J. Brinkhorst. — De jurist en de Europese economische gemeenschap. Elementen van een Europese rechtsorde. — Den Haag, Europese beweging, Europa Instituut Leiden. — 72 blz.

Niettegenstaande het uitzonderlijk belang van het verdrag tot oprichting der Europese economische gemeenschap, verscheen tot nog toe geen uitvoerig commentaar hierop in de Nederlandse taal. Wij beschikken nog niet over een groot synthetisch werk zoals dit van Wolfarth en consoorten over « Die europäische Wirtschaftsgemeinschaft », zoals het bescheidener, maar zeer degelijk werk van Louis Cartou « Le marché commun et le droit public », of zoals het werk van Nicolas Catalano « Manuel des droits des communautés européennes » dat tegelijkertijd in Franse en Italiaanse uitgave bestaat. Dit belet niet dat in Nederland reeds talrijke studiën over het Europees recht het licht zagen en dat ons taalgebied door de uitgave van « Sociaal-economische wetgeving » beschikt over een voortreffelijk tijdschrift, waarin regelmatig belangrijke punten van het Europees recht bestudeerd worden.

Het is des te nuttiger de aandacht te vestigen op het pas verschenen werk van Mr. Brinkhorst, dat in een zeventigtal bladzijden een uitstekende samenvatting geeft van het recht der Europese economische gemeenschap en er zich vooral op toelegt de positie van de jurist in verband met deze nieuwe rechtssector te omschrijven.

In een kernachtige inleiding stippelt de auteur de doeleinden uit die door de oprichting van de E.E.G. werden nagestreefd en zet hij uiteen hoe de zes landen, die de gemeenschap vormen, deze doeleinden van het Verdrag trachten te verwezenlijken door aan de organen van de gemeenschap directe, wetgevende en bestuurlijke bevoegdheden toe te vertrouwen. De verdeling van deze bevoegdheden tussen de « Raad van ministers » en de « Commissie van negen leden », de wederzijdse verhouding tussen beide en de betrekkelijke betekenis van de regel der eenparigheid bij de beslissingen worden onderstreept en de aandacht wordt vooral gevestigd op het feit dat de door de gemeenschap genomen besluiten bindende kracht hebben ten opzichte van de natuurlijke- of de rechtspersonen der deelnemende landen.

Nieuw in de E.E.G. is vooral de verplichte rechtsmacht van het Hof van Justitie zowel ten opzichte van de staten als van de individuen. In tegenstelling met wat vroeger het geval was bij de internationale organisaties wordt hier recht gesproken zonder de toestemming van de justitiabelen.

De auteur stelt verder in zijn inleiding in het licht hoe de jurisprudentie van het Hof zich voor vele punten dient te richten naar het nationale recht van de lidstaten en hoe zij er zich op toelegt uit deze nationale rechten een synthese te vormen die voor het Europese recht zal kunnen gelden. Het Hof streeft naar harmonisatie, aanpassing en coördinatie van de nationale wetgevingen. De rol van de rechtsvergelijking wordt dus uiterst belangrijk.

Mr. Brinkhorst legt er de nadruk op hoezeer door de toepassing van dit Europees recht de rol van de jurist verbreed wordt. Niet alleen heeft elk advocaat uit de zes landen het recht om voor het Hof van Justitie te pleiten, doch het ligt in de lijn dat meer en meer aan de advocaten de mogelijkheid zal worden geboden bij de uitoefening van hun beroep in het buitenland

op te treden, — al geeft de auteur er zich rekenschap van dat het recht van vestiging van een vreemd advocaat in een bepaald land nog niet zo gemakkelijk zal te verwezenlijken zijn.

In het eerste hoofdstuk van zijn werk onderzoekt schrijver de verschillende middelen die aan de Raad en de Commissie ter beschikking staan om de hun opgedragen taak te vervullen. Deze middelen zijn van verscheiden aard. Er kunnen verordeningen worden uitgevaardigd, doch ook richtlijnen aangegeven, beschikkingen getroffen en aanbevelingen of adviezen verleend. Behalve de aanbevelingen en de adviezen zijn deze besluiten verbindend in de rechtsorde van de lidstaten.

De verordeningen hebben natuurlijk de meest algemene draagwijdte en zijn te vergelijken met wetten in materiële zin; zij zijn echter beperkt tot die aangelegenheden waarin het Verdrag bevoegdheid verleent. Het Verdrag laat echter veel ruimte aan de lidstaten en dikwijls wordt slechts een aanduiding gegeven van de richting die de verordening of de richtlijn moet volgen. Soms wordt ook enkel het te bereiken eindresultaat aangegeven, maar wordt de wijze van verwezenlijking daarvan open gelaten en worden enkel het bevoegd orgaan en de te volgen procedure aangegeven, wat er toe geleid heeft het E.E.G.-Verdrag als een procedureregeling te bestempelen.

De bevoegdheden van de Raad en van de Commissie worden door de auteur afgelijnd en hij legt er de klemtoon op dat de besluiten van de Raad steeds moeten vooraf gegaan worden door een voorstel van de Commissie en dat de Raad slechts met eenparigheid van stemmen van dit voorstel kan afwijken. Daardoor neemt de Commissie een veel belangrijker plaats in bij de wetgevende arbeid dan op eerste zicht zou blijken. In veel gevallen zijn ook adviezen van het Europees parlement en van het Economisch en sociaal comité voorgeschreven.

In geval van tegenstrijdigheid tussen een nationale wet en een verordening, uitgevaardigd ingevolge een verdragsbepaling, moet de interne wet wijken. Daarentegen kunnen latere nationale wetten een Europese verordening niet ter zijde stellen. Er moge hier aan herinnerd worden dat in Nederland, ingevolge de grondwet zelf, voorrang wordt toegekend aan de verbindende bepalingen van internationale overeenkomsten boven de wetten. In België is de toestand anders; de nationale wet en de gemeenschapsverordening staan meer op gelijke lijn, zodat de verdragtekst en de verordening gelden boven een vroegere wet, maar moeten wijken voor een latere wet. Men zal echter hierbij uitgaan van het vermoeden dat de wetgever het Verdrag niet heeft willen schenden.

Daar het Verdrag hoofdzakelijk de harmonisatie tussen de verschillende nationale rechten nastreeft, zal in veel gevallen gebruik gemaakt worden van het middel der richtlijnen. Deze zijn voor elke lidstaat verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat, maar laten aan de nationale instanties vrijheid om vorm en middelen ter verwezenlijking van dit resultaat te kiezen. Zij vormen dus een tussenschakel tussen de verordening die in elk geval verbindend is en de aanbeveling waaraan elke bindende kracht ontbreekt. Nu is het zo dat, wanneer een richtlijn al te zeer in details treedt, men zich kan afvragen in hoeverre de vrijheid van de lidstaten nog bestaat. In laatste instantie zal natuurlijk het Hof van Justitie moeten beslissen.

De beschikkingen vormen nog een afzonderlijke categorie van verbindende besluiten, doch dit verbindend karakter bestaat slechts voor degene tot we ze uit-

drukkelijk gericht zijn. De beschikking kan zowel gericht zijn tegen de lidstaten zelf als tegen natuurlijke of rechtspersonen. In dit laatste geval zal er eerst nog een omzetting in het nationale recht noodzakelijk zijn.

Uiteindelijk kunnen Raad of Commissie ten allen tijde onverbindende aanbevelingen of adviezen geven.

De auteur bespreekt dan de formele vereisten aan dewelke verordeningen, richtlijnen en beschikkingen moeten voldoen, alsook hun bekendmaking in het Publicatieblad van de gemeenschap en hun in werking treden op de twintigste dag na die van de bekendmaking.

In de gemeenschapsverordeningen kunnen sanctiebepalingen voorkomen die rechtstreeks aan de burgers van de lidstaten kunnen worden opgelegd, o.a. zeer belangrijke geldboeten en dwangsommen. In andere gevallen laat de communautaire wetgever het aan de nationale autoriteiten over om de sancties op overtredingen vast te stellen.

Wat de executie betreft is deze tegen de lidstaten zelf uitdrukkelijk uitgesloten, terwijl zij tegenover natuurlijke of rechtspersonen geschiedt volgens de nationale bepalingen van burgerlijke rechtspleging.

In zake taalgebruik zijn de Duitse, Franse, Italiaanse en Nederlandse taal in gelijke mate rechtskrachtig en alle verordeningen en besluiten worden in de vier officiële talen gesteld. Wat het tweetalig België aangaat wordt het taalgebruik geregeld volgens de principes van de Belgische wetgeving.

In het hoofdstuk betreffende de harmonisatie der wetgevingen zet de auteur uiteen welke zeer soepele methodes in het gemeenschapsrecht voorzien zijn om geleidelijk deze harmonisatie te verwezenlijken.

Het vestigingsrecht en het dienstverkeer worden geregeld in die zin dat het vrij verkeer van personen, diensten en kapitalen in de grootst mogelijke mate zou gewaarborgd zijn. Het is de bedoeling alle discriminerende bepalingen te verwijderen. In verband met de vrije beroepen heeft de toepassing van art. 55 van het Verdrag reeds heel wat stof doen opwaaien. Hoe breed het principe ook gesteld werd, toch zijn de overheidsdiensten uitgesloten. Nu stelt zich de vraag of de advocaten al of niet vallen onder die uitzondering voorzien door art. 55, lid 1. Desaangaande is nog geen definitieve beslissing genomen en werd advies aan de verschillende lidstaten gevraagd. Enkel Nederland heeft doen weten dat de uitzondering van art. 55 niet op de advocaat van toepassing is. Andere landen, zoals Luxemburg, zijn een volstrekt tegenovergestelde mening toegedaan. In België is de opinie verdeeld. Toch blijkt het wel dat de meerderheid van oordeel is dat de uitzondering van art. 55 op de advocatuur dient toegepast te worden. Met betrekking tot de geneeskundige beroepen zal de opheffing van elke discriminatoire beperking afhankelijk zijn van de voorwaarden waaronder deze beroepen in de verschillende lidstaten worden uitgeoefend.

Mr. Brinkhorst wijdt een afzonderlijk hoofdstuk aan het Europees kartelrecht, een zeer belangrijke stof die van de grootste betekenis is voor het bedrijfsleven in de zes landen. Het is de bedoeling de vrije mededinging zoveel mogelijk te eerbiedigen, zodat enkel verboden zijn de afspraken en gedragingen die de handel tussen de lidstaten ongunstig kunnen beïnvloeden. Deze sector werd reeds geregeld door verschillende verordeningen die op zichzelf een vrij ingewikkelde rechtsstof uitmaken, waarvan de auteur de belangrijkste gegevens samenvat.

Daarna wordt uiteengezet hoe de rechtsbescherming

in de gemeenschap verzekerd wordt door de jurisprudentie van het Hof van Justitie. In beginsel wordt de rechtsmacht van de nationale rechterlijke instanties in geschillen, waarin de gemeenschap partij is, niet aangetast. De bevoegdheid van het Hof kan hoofdzakelijk samengevat worden in vijf punten: de controle op de wettigheid van handelingen van de Raad en van de Commissie; de handhaving van het evenwicht dat in het Verdrag bestaat tussen de rechten en plichten van gemeenschapsorganen en staten; de bevordering van de uniforme uitlegging van het gemeenschapsrecht in de lidstaten; de beslissing over sancties welke in verordeningen van de Raad zijn opgenomen en uiteindelijk het beoordelen van geschillen tussen de gemeenschap en personeelsleden of derden ten aanzien van haar contractuele of niet contractuele aansprakelijkheid.

Tussen de vele bevoegdheden van het Hof is vooral belangrijk zijn taak als administratieve rechter. Er wordt op gewezen hoezeer de jurisprudentie van het Hof geïnspireerd is door deze van de Franse « Conseil d'Etat », afgezien van de afwijkingen die aangestipt worden.

Een laatste hoofdstuk van het boek handelt over de procedure voor het Hof van Justitie, waarover reeds, ook in ons land, meerdere monografieën zijn verschenen.

Het werk wordt volledig door een opgave van de voornaamste bronnen van het E.E.G.-recht en van de belangrijkste commentaren die tot nu toe gepubliceerd werden.

Het boek, waarvoor de Heer J. Rey een korte inleiding schreef, wordt geïllustreerd met verschillende foto's en met vignetten waarin de organisatie van de E.E.G. aanschouwelijk wordt voorgesteld. Het bevat het minimum van wat elk jurist over het Europees recht dient te kennen en zijn lectuur, als inleiding tot verdere studie, wordt dan ook ten zeerste aanbevolen.

René Victor

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

**Voordracht van de Heer Prof. Dralans
in het Zeemanshuis op 13 november.**

De dynamische directeur der Bank van Parijs en der Nederlanden, de heer Prof. Dralans, heeft de leden der Vlaamse Conferentie eens te meer op een zeer interessante en aangename avond vergast.

Deze uitmuntende econoom die reeds zo dikwijls de Conferentie, als gastheer, in de instellingen der Bank, het Huis Osterrieth, heeft ontvangen, behandelde thans het onderwerp: « Expansiemogelijkheden in het Antwerpse ».

In een boeiend betoog pleitte prof. A. Dralans voor « zijn » en « ons » Antwerpen, dat na een groots verleden thans de vierde plaats bekleedt in de rij der wereldhavens.

Gespecialiseerd in regelmatige lijndiensten oefent onze haven een grote aantrekking uit op de buitenlandse maatschappijen.

Slechts 4 % der schepen die in de haven binnenlopen varen onder Belgische vlag, waardoor de bedragen die aan buitenlandse firma's dienen betaald enorm zijn.

Dat dit geschiedt ondanks de grote faciliteiten die door het Zeevaartfonds verleend worden is spijtig en er worden dan ook grote beleggingen verwacht ten einde deze toestand te wijzigen. (Een nuttige wenk voor kapitaalkrachtige confraters.)

Grote industrieën begonnen zich te Antwerpen te vestigen in de loop der 19e eeuw (cfr. Gevaert en Bell Telephone). De laatste jaren blijkt echter dat de nieuw gevestigde industrieën meer kapitaalintensief dan wel arbeidskracht-intensief zijn. Dit betekent thans nog geen gevaar, gezien het te kort aan werkkrachten, doch zou wel ernstig kunnen worden bij eventuele werkloosheid.

Prof. Dralans wijst dan aan de hand van een voorbeeld op de voordelen die Antwerpen te bieden heeft aan toekomstige industrieën.

Een Amerikaanse firma die zich wil vestigen in Europa zal Antwerpen verkiezen wegens :

1. De gunstige ligging en de verbindingsmogelijkheden. (Wij konden niet nalaten even aan de E3 te denken.)

2. De veiligheid die België biedt op sociaal gebied (in tegenstelling met bv. Frankrijk).

3. De uitstekend functionerende haven en haven-diensten.

4. De produktiviteit der arbeiders die 50 % hoger is dan b.v. in de haven Rotterdam.

5. De tegemoetkomende houding van de vakbonden die de in vele landen gebruikelijke vijandigheid tussen patroon en werknemer oplossen door een breed begrip voor de economische werkelijkheid.

6. De grote kredieten die door het Ministerie worden verleend (cfr. N.M.K. en N.I.M.)

7. De gunstige fiskale omstandigheden.

De heer Dralans wijst ten slotte op de grote verwezenlijkingen en projecten die ons toelaten de toekomst uiterst optimistisch tegemoet te treden.

Na een dankwoord van de voorzitter Mr. J. Dijk en het beantwoorden van door de confraters gestelde vragen dankte een opgetogen publiek met een hartelijk applaus.

Lang werd nog nagepraat over de mogelijkheden die Antwerpen biedt en dan voornamelijk over de mogelijkheden die het 's avonds biedt aan de leden van de Vlaamse Conferentie.

Het financieel optimisme, dat Prof. Dalans veroorzaakte door zijn uiteenzetting, kwam die avond dan ook ten goede aan verschillende etablissementen der stad.

E. L.

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie jrg. 1963 - nr. 9 :

Wetgeving.

Algemeen Fiscaal Tijdschrift jrg. 1963 - nr. 1 :

Het taalgebruik in het bedrijfsleven, meer speciaal ten overstaan van de belastingwetten. — Algemeenheden. — Inkomstenbelastingen. — Indirekte staatsbelastingen. — Gemeentelijke belastingen. — Internationale overeenkomsten. — Buitenlandse belastingen.

Nederlands Juristenblad jrg. 1963 - nr. 38 :

S. Gerbrandy, De Universele Auteursrechtconventie. — J. Th. H. Buiël, Wetsontwerp wijziging Krankzinnigenwet. — H.F.W. Luiking, Hoger beroep op uitspraken van de Raad voor de Scheepvaart en op die van de Raad voor de Luchtvaart. — Werkwijze van de Commissie voor de Verzoekschriften van de Tweede Kamer. — G. B. Fortyn, Nogmaals : Engelsman kapitein op een Nederlands zeejacht, tevens antwoord op de vraag : Voor welke schepen moet de monsterrol worden opgemaakt ?

nr. 39 :

D. P. A. Nakken, Zijn de van 1 juli 1963 af gepubliceerde beslagen geldig ? — S. Gerbrandy, De Universele Auteursrechtconventie II (slot). — E. Drooglever Fortyn, De cassatie-procedure in onteigeningszaken. — L. Hardenberg, Nederlandse vereniging voor zeerecht. — W. De Vries, Misplaatste beleefdheid ? — B. Van Marwijk Kooy, Publikatie van uitspraken (met onderschrift van Jhr. Mr. W. W. Feith).

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie jrg. 1963 - nr. 4789 :

A. van de Wijnpersse, Zijn en behoren in het alimentatierecht in scheiding (1). — R. D. Kolléwijn, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak Internationaal Privaatrecht (VII, slot).

Ars Aequi jrg. 1963 - nr. 1 :

S. Nauta, Dwaling bij het verhandelen van kunst.

Rechtsgeleerd Magazijn Themis jrg. 1963 - nr. 4 :

Willem Petrus Jozef Pompe. — H. M. Vrijheid, De afscheiding van Ned. Nieuw-Guinea. — W. Van Iterson, De historische achtergrond van het voordeel-beginsel in het nieuwe Burgerlijk Wetboek.

Journal des Tribunaux jrg. 1963 - nr. 4423 :

A. Wolters, A propos du patriotisme.

Revue Pratique du Notariat Belge jrg. 1963 - nr. 2488

J. Demblon, Le pouvoir réglementaire des assemblées de notaires.

Recueil Dalloz jrg. 1963 - nr. 38 (Parijs) :

P. Voirin, « Marion pleure, Marion crie, Marion veut qu'on la marie ».

Northwestern University Law Review jrg. 1963 - nr. 3 (Chicago) :

Jeffrey O'Connell, Taming the Automobile.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad